

Nr 273.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, m. m.; given Stockholms slott den 14 maj 1948.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, och

2) lag angående ändrad lydelse av 52 § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse,

dels antaga härvid fogade förslag till

3) förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank, och

4) förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända,

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås vissa ändringar i *dels* lagen om sparbanker, *dels* förordningen angående Sveriges allmänna hypoteksbank och *dels* förordningen angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända, i syfte att möjliggöra för sparbanker och hypoteksföreningar att med statlig garanti utlämna lån för jordbruksändamål.

I lagen om sparbanker förordas därjämte den ändringen, att maximibeloppet för insättning å motbok med sparbank höjes från 30 000 till 40 000 kronor.

Vidare föreslås den ändringen i lagen om bankrörelse, att maximibeloppet för insättning på s. k. sparkasseräkning eller därmed likartad räkning höjes från 4 000 till 8 000 kronor.

I förordningen angående Sveriges allmänna hypoteksbank föreslås, att grundfonden för hypoteksbanken höjes från 60 till 70 miljoner kronor.

Förslag
till
lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286)
om sparbanker.

Härigenom förordnas, att 22, 25, 26, 28 och 33 §§ lagen den 29 juni 1923 om sparbanker¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

22 §.

Sparbank må — — — upptaga lån.
En och samma insättares tillgodohavande må icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver visst i reglementet bestämt belopp, högst *trettio-tusen* kronor; dock må Konungens befallningshavande, då särskilda skäl därtill föranleda, meddela sparbank tillstånd att i fråga om viss insättares tillgodohavande höja det sålunda bestämda beloppet.

Ej må — — — uppsägningstidens utgång.

Sparbank må — — — upptaga lån.
En och samma insättares tillgodohavande må icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver visst i reglementet bestämt belopp, högst *fyr-tio-tusen* kronor; dock må Konungens befallningshavande, då särskilda skäl därtill föranleda, meddela sparbank tillstånd att i fråga om viss insättares tillgodohavande höja det sålunda bestämda beloppet.

Ej må — — — uppsägningstidens utgång.

25 §.

Sparbank må inlåna penningar dels till ett belopp, för vilket full täckning hos sparbanken finnes i kontanta penningar, i medel, som för sparbankens räkning inestå hos riksbanken, postsparbanken, inländskt bankbolag eller centralkassa för jordbrukskredit eller å postgiro, i skattkammarväxlar eller andra skuldförbindelser utfärdade av

Sparbank må inlåna penningar dels till ett belopp, för vilket full täckning hos sparbanken finnes i kontanta penningar, i medel, som för sparbankens räkning inestå hos riksbanken, postsparbanken, inländskt bankbolag eller centralkassa för jordbrukskredit eller å postgiro, i skattkammarväxlar eller andra skuldförbindelser utfärdade av

¹ Senaste lydelse se beträffande 22 § 1946: 398, beträffande 25 och 33 §§ 1937: 364, beträffande 26 § 1947: 320 samt beträffande 28 § 1929: 229.

Nuvarande lydelse:

riksgäldskontoret, i statens, Sveriges allmänna hypoteksbanks, konungariket Sveriges stadshypotekskassas eller andra fullgoda inhemska obligationer, i fordringar på grund av lån, för vilkas fulla gäldande kommun eller dylik samfällighet är ansvarig eller för vilka säkerheten utgöres av sådana obligationer, som nu nämnts, eller i fordringar på grund av lån, vilka förfalla eller kunna av sparbanken uppsägas till betalning inom högst sex månader och för vilka säkerheten utgöres av inteckning inom hälften av senast fastställda taxeringsvärdet uti annan i stad, köping eller municipalsamhälle belägen fastighet än industrifastighet eller uti jordbruksfastighet å landet, därvid i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke må inräknas värdet av växande skog;

dels ock därutöver till ett belopp av högst tolv och en halv gång sparbankens fonder.

I intet — — — sparbankens fonder.

Sparbank, som — — — dess fonder.

26 §.

Sparbanks utlåningsrörelse — — — sparbankens verksamhetsområde.

Sparbanks medel — — — än skuldebrev.

Lån må, — — — sparbankens fonder.

Är lån, — — — avseende inskränkas.

Lån, för — — — en gång.

Vad i tredje, fjärde och femte styckena är stadgat skall ej gälla lån

Förelagen lydelse:

riksgäldskontoret, i statens, Sveriges allmänna hypoteksbanks, konungariket Sveriges stadshypotekskassas eller andra fullgoda inhemska obligationer, i fordringar på grund av lån, för vilkas fulla gäldande *staten*, kommun eller dylik samfällighet är ansvarig eller för vilka säkerheten utgöres av sådana obligationer, som nu nämnts, eller i fordringar på grund av lån, vilka förfalla eller kunna av sparbanken uppsägas till betalning inom högst sex månader och för vilka säkerheten utgöres av inteckning inom hälften av senast fastställda taxeringsvärdet uti annan i stad, köping eller municipalsamhälle belägen fastighet än industrifastighet eller uti jordbruksfastighet å landet, därvid i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke må inräknas värdet av växande skog;

dels ock därutöver till ett belopp av högst tolv och en halv gång sparbankens fonder.

I intet — — — sparbankens fonder.

Sparbank, som — — — dess fonder.

Sparbanks utlåningsrörelse — — — sparbankens verksamhetsområde.

Sparbanks medel — — — än skuldebrev.

Lån må, — — — sparbankens fonder.

Är lån, — — — avseende inskränkas.

Lån, för — — — en gång.

Vad i tredje, fjärde och femte styckena är stadgat skall ej gälla lån,

Nuvarande lydelse:

med statlig garanti till den som avlagt för vars fulla gäldande staten är an-
akademisk eller därmed jämförlig svarig.
examen.

Föreslagen lydelse:

Utän hinder av vad i första stycket
stadgas må lån, för vars fulla gäldan-
de staten är ansvarig, utlämnas till
ledamot av sparbankens styrelse eller
i sparbanken anställd tjänsteman.

28 §.

Lån av — — — ombudet svarar.

Lån av — — — ombudet svarar.

33 §.

Jämte vad — — — halv procent
överstiger nämnda medelränta.

2) Fordran på grund av lån, för
vilket kommun eller dylik samfällig-
het är i egenskap av huvudgäldenär
eller löftesman ansvarig och vilket
förfaller eller kan av sparbanken
uppsägas till betalning först efter
längre tid än sex månader, må upp-
tagas högst till sådant värde, att lå-
nets avkastning utgår efter en rän-
tefot, som med en fjärdedels procent
överstiger antingen den under 1) av-
sedda medelräntan eller ock den av
sparbanksinspektionen på sätt under
3) sägs beräknade medelräntan för
det sistförflutna året å där nämnda
obligationer.

Jämte vad — — — halv procent
överstiger nämnda medelränta.

2) Fordran på grund av lån, för
vilket kommun eller dylik samfällig-
het är i egenskap av huvudgäldenär
eller löftesman ansvarig och vilket
förfaller eller kan av sparbanken
uppsägas till betalning först efter
längre tid än sex månader, må upp-
tagas högst till sådant värde, att lå-
nets avkastning utgår efter en rän-
tefot, som med en fjärdedels procent
överstiger antingen den under 1) av-
sedda medelräntan eller ock den av
sparbanksinspektionen på sätt under
3) sägs beräknade medelräntan för
det sistförflutna året å där nämnda
obligationer. Vad nu sagts skall, un-
der enahanda förutsättning i fråga
om återbetalningstiden, gälla jämväl
lån, för vars fulla gäldande staten är
ansvarig, dock att i detta fall någon
förhöjning av räntefoten utöver me-
delränta icke skall äga rum.

3) Beräkandet av — — — så-
som tillgång.

Vad i — — — oförmälda huvud-
boken.

Beträffande uppställandet — — —
verkställda avskrivningar.

3) Beräkandet av — — — så-
som tillgång.

Vad i — — — oförmälda huvud-
boken.

Beträffande uppställandet — — —
verkställda avskrivningar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1948.

F ö r s l a g

till

lag angående ändrad lydelse av 52 § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse.

Härigenom förordnas, att 52 § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

52 §.

Varða penningar — — — hos bolaget.

En och samma insättares tillgodohavande på så kallad sparkasseräkning eller därmed likartad räkning må icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver *fyra* tusen kronor. Bankaktiebolag må icke ikläda sig skyldighet att annorledes än viss tid, minst en vecka, efter uppsägning återbetala å sådan räkning insatta medel; styrelsen dock lämnat öppet att, då sådant prövas kunna ske utan olägenhet, i särskilda fall medgiva utbetalning utan avvaktan på uppsägningstidens utgång. Insättning å räkning, varom ovan sägs, antecknas i motbok, som utlämnas till räkningshavaren. Då medel å sådan räkning lyftas, skall anteckning därom göras i motboken. Ej må bolaget träffa förbehåll, som skulle medföra att betalning till annan än rätt innehavare av motboken kunde av bolaget åberopas.

I fråga — — — särskilt stadgat.

Varða penningar — — — hos bolaget.

En och samma insättares tillgodohavande på så kallad sparkasseräkning eller därmed likartad räkning må icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver *åtta* tusen kronor. Bankaktiebolag må icke ikläda sig skyldighet att annorledes än viss tid, minst en vecka, efter uppsägning återbetala å sådan räkning insatta medel; styrelsen dock lämnat öppet att, då sådant prövas kunna ske utan olägenhet, i särskilda fall medgiva utbetalning utan avvaktan på uppsägningstidens utgång. Insättning å räkning, varom ovan sägs, antecknas i motbok, som utlämnas till räkningshavaren. Då medel å sådan räkning lyftas, skall anteckning därom göras i motboken. Ej må bolaget träffa förbehåll, som skulle medföra att betalning till annan än rätt innehavare av motboken kunde av bolaget åberopas.

I fråga — — — särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1948.

¹ Senaste lydelse se 1946: 399.

Förslag

till

**förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1)
angående Sveriges allmänna hypoteksbank.**

Härigenom förordnas, att §§ 4, 9 och 13 förordningen den 16 maj 1890 angående Sveriges allmänna hypoteksbank¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

§ 4.

Till grundfond för hypoteksbanken överlämnar staten genom riksgäldskontoret ett belopp av *sextio* miljoner kronor i av staten utgivna obligationer, uppsägbara å innehavarens sida samt förskrivna med fyra och en halv procent årlig ränta; ägande banken över dem förfoga efter ty här nedan sägs.

Till grundfond för hypoteksbanken överlämnar staten genom riksgäldskontoret ett belopp av *sjuttio* miljoner kronor i av staten utgivna obligationer, uppsägbara å innehavarens sida samt förskrivna med fyra och en halv procent årlig ränta; ägande banken över dem förfoga efter ty här nedan sägs.

§ 9.

Hypoteksbanken åligger att vid all den upplåning, densamma till utlåning åt hypoteksföreningarna ombesörjer, noggrant tillse, att tillräcklig säkerhet därför i *jordegendom* ställes och under hela avbetalningstiden bibehålles i enlighet med de grunder, som i sådant avseende äro bestämda genom Kungl. Maj:ts denna dag utfärdade särskilda nådiga förordning angående de allmänna grunder, som för hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända.

Hypoteksbanken åligger att vid all den upplåning, densamma till utlåning åt hypoteksföreningarna ombesörjer, noggrant tillse, att tillräcklig säkerhet därför ställes och under hela avbetalningstiden bibehålles i enlighet med de grunder, som i sådant avseende äro bestämda genom Kungl. Maj:ts denna dag utfärdade särskilda nådiga förordning angående de allmänna grunder, som för hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända.

De av — — — ort nedsättas.

De av — — — ort nedsättas.

§ 13.

Såsom säkerhet för hypoteksbankens förbindelser skola anses och i

Såsom säkerhet för hypoteksbankens förbindelser skola anses och i

¹ Senaste lydelse av §§ 4 och 13 se 1930:203.

Nuvarande lydelse:

sådant avseende kunna användas de förskrivningar med åtföljande säkerheter i *jordegendom*, dem hypoteksföreningarna för undfångna lån till banken avgivit, bankens alla övriga tillgångar samt grundfonden.

De till grundfonden hörande obligationerna må kunna genom deras försäljning till större eller mindre del efter behov användas i den oförmodade händelse att vid bankens utredning dess förbindelser icke kunna helt infrias genom användande av dess egna tillgångar och de av hypoteksföreningarna avgivna förbindelserna med åtföljande säkerheter i *jordegendom*. Kan skogsbelånande förening ej helt infria sina förbindelser till banken, må dock till täckande av förlust, som i § 12 andra stycket sägs, grundfonden, innan bankens och övriga skogsbelånande föreningars tillgångar därtill användas, i mån så erfordras, dock högst till ett belopp av trettio miljoner kronor, tagas i anspråk, såframt eljest nämnda tillgångar skulle nedgå under det belopp som förefanns den 1 januari 1931.

De till grundfonden hörande obligationerna må ock — — — underätta riksgäldskontoret.

De till grundfonden hörande obligationerna må ej — — — bankens utlåning.

Föreslagen lydelse:

sådant avseende kunna användas de förskrivningar med åtföljande säkerheter, dem hypoteksföreningarna för undfångna lån till banken avgivit, bankens alla övriga tillgångar samt grundfonden.

De till grundfonden hörande obligationerna må kunna genom deras försäljning till större eller mindre del efter behov användas i den oförmodade händelse att vid bankens utredning dess förbindelser icke kunna helt infrias genom användande av dess egna tillgångar och de av hypoteksföreningarna avgivna förbindelserna med åtföljande säkerheter. Kan skogsbelånande förening ej helt infria sina förbindelser till banken, må dock till täckande av förlust, som i § 12 andra stycket sägs, grundfonden, innan bankens och övriga skogsbelånande föreningars tillgångar därtill användas, i mån så erfordras, dock högst till ett belopp av trettio miljoner kronor, tagas i anspråk, såframt eljest nämnda tillgångar skulle nedgå under det belopp som förefanns den 1 januari 1931.

De till grundfonden hörande obligationerna må ock — — — underätta riksgäldskontoret.

De till grundfonden hörande obligationerna må ej — — — bankens utlåning.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1948.

F ö r s l a g

till

förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända.

Härigenom förordnas, *dels* att § 2 förordningen den 16 maj 1890 angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända, skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs *dels ock* att i förordningen skall närmast efter § 12 införas en ny paragraf, betecknad § 12 a, av nedan angiven lydelse.

*Nuvarande lydelse:**Föreslagen lydelse:*

§ 2.

Såsom delägare — — — rätt innehar.

Såsom delägare — — — rätt innehar.

Utan hinder av vad i första stycket sägs må inträde i hypoteksförening kunna beviljas envar, som inom föreningens verksamhetsområde bedriver jordbruk och som hos föreningen vill upptaga lån, för vars fulla gäldande staten åtagit sig svara.

§ 12 a.

Vad i §§ 4—12 är stadgat rörande delägarers lånerätt och skyldighet att ställa och underhålla säkerhet för erhållet lån skall icke utgöra hinder för föreningen att utlämna lån, för vars fulla gäldande staten är ansvarig.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1948.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 30 april 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen samt statsrådet Danielson i egenskap av t. f. chef för socialdepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, fråga om *vissa författningsändringar på banklagstiftningens område, m. m.* samt anför därvid följande.

Frågan om införandet av en statlig kreditgarantivning.

Inledning.

Genom beslut den 23 mars 1945 har Kungl. Maj:t uppdragit åt särskilda sakkunniga, *1945 års bankkommitté*,¹ att verkställa en förutsättningslös utredning rörande *dels* riksbankens uppgifter och organisation, *dels* tryggheten av ur samhällssynpunkt tillfredsställande förhållanden på kreditväsendets område *dels ock* formerna för uppnående av enhetlighet i den offentliga finanspolitiken. Kommittén har den 24 november 1947 avgivit betänkande med förslag till omläggning av den statliga kreditgivningen för bostads- och jordbruksändamål till en statlig kreditgarantivning (SOU 1947: 86).

I den skrivelse, med vilken kommittén överlämnat betänkandet, har kommittén redogjort för sitt ställningstagande till vissa principfrågor, som kommittén haft att avgöra före utarbetandet av betänkandet. Enligt vad i skrivelsen anförts hade kommittén ansett sig i första hand böra inrikta sig på

¹ Landshövdingen P. C. Jonsson, ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare, chefredaktören I. Anderson, ledamoten av riksdagens andra kammare, ombudsmannen O. Anderson, bankdirektören E. Browaldh, disponenten friherre J. G. G. De Geer, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren G. Elofsson, redaktören K. Fredriksson, ledamoten av riksdagens andra kammare, bankofullmäktigen D. Hall, ombudsmannen S. Hallnäs, bankdirektören C. Lindahl, riksbankschefen I. Rooth, ledamoten av riksdagens andra kammare, chefredaktören F. Severin, hovrättsrådet, numera bankinspektören K. Wulff samt f. d. statssekreteraren T. Wärn.

lösningen av frågan om tryggheten av tillfredsställande förhållanden på kreditväsendets område, i vilket syfte kommittén upptagit till övervägande bl. a. lämpligheten av att inrätta en eller flera av det allmänna kontrollerade affärsbanker. Först då resultatet av vissa pågående utredningar här- om föreläge, vilket icke kunde förväntas förrän under loppet av år 1948, vore kommittén beredd att fatta definitiv ståndpunkt till denna fråga. Med hänsyn till de omfattande program för bostadsförsörjningens och jordbru- kets rationalisering, som under åren 1946 och 1947 antagits av statsmak- terna och vilkas närmare utformning komme att underställas 1948 års riks- dag, hade kommittén — trots att frågan om en statlig affärsbank sålunda icke vore slutligt utredd — ansett sig böra taga ståndpunkt till frågan, huru den statliga kreditgivning, som innefattades i nämnda program, skulle om- besörjas. Kommittén hade varit enig om det olämpliga i att åt samma myn- digheter, som skulle fullgöra de rent bostads- respektive jordbrukspolitiska uppgifterna, jämväl uppdraga att handhava den statliga kreditgivningen. En sådan anordning skulle strida mot den rationalisering av den statliga kreditgivningens administration, som skulle vara ett av syftena med kom- mitténs arbete. De utvägar, som i stället borde anlitas, vore antingen att ifrågavarande kreditgivning överfördes till en statlig affärsbank eller att det statliga stödet åtminstone i viss utsträckning gäves formen av garantier för krediter, som placerades i enskilda kreditinrättningar. Bortsett från att frå- gan om en statlig affärsbank icke vore så utredd, att kommittén kunnat taga slutlig ståndpunkt därtill, skulle — innan en statlig affärsbank kunde börja sin verksamhet — åtskillig tid åtgå för dess organisation. Utvägen med statliga kreditgarantier hade syntts kommittén framkomlig utan näm- värda förberedelser eller ändringar i den nuvarande kreditorganisationen. Enligt kommitténs mening skulle anlitaandet av denna utväg icke föregripa det slutliga avgörandet av frågan om en statlig affärsbank. I enlighet här- med hade förslag utarbetats till omläggning av den statliga kreditgivningen för bostads- och jordbruksändamål till en statlig kreditgarantivgivning.

Vid betänkandet ha fogats särskilda yttranden av ledamöterna Jons- son, Olof Andersson, Hall och Severin gemensamt samt av ledamoten Hall- näs.

Över betänkandet ha, efter remiss, *utlåtanden* avgivits av fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, statens byggnadslånebyrå, ge- neralpoststyrelsen, statskontoret, bank- och fondinspektionen, sparbanks- inspektionen, riksräkenskapsverket, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, samtliga egnahemsnämnder, försäkringsinspektionen, överståthållarämbe- tet, länsstyrelserna i Jönköpings, Malmöhus, Skaraborgs, Gävleborgs och Västerbottens län, Sveriges allmänna hypoteksbank, konungariket Sve- riges stadshypotekskassa, svenska bostadskreditkassan, svenska jord- brukskreditkassan, lånenämnden för sekundär jordbrukskredit, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, Sveriges lantbruks- förbund, svenska försäkringsbolags riksförbund, svenska bankföreningen,

svenska sparbanksföreningen, hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund, 1947 års centrala lantbrukskommitté samt vederbörande kommunala myndigheter i Stockholm, Uppsala, Linköping, Hälsingborg, Göteborg, Örebro, Västerås och Sundsvall samt i Ätvidabergs köping och Kävlinge, Nikolai, Orsa, Själevads, Torps och Arjeplogs kommuner.

Kungl. Maj:t har tidigare i olika sammanhang — på föredragning av cheferna för social- och jordbruksdepartementen — i princip tagit ställning till kommitténs förslag till omläggning av den statliga kreditgivningen.

Sälunda har Kungl. Maj:t — i enlighet med av chefen för jordbruksdepartementet framlagda förslag i följande propositioner till innevarande års riksdag, nämligen propositionen nr 149 angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m. och propositionen nr 187 angående social jordbrukskreditgivning m. m. — föreslagit riksdagen att medgiva att under budgetåret 1948/49 statlig kreditgaranti finge beviljas för *dels* amorteringslån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor och jordbruksegnahemslån intill ett belopp av 20 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, *dels* lån för inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, *dels ock* driftslån intill ett belopp av 5 000 000 kronor.

Såsom framgår av proposition nr 231 till årets riksdag angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen har chefen för socialdepartementet förklarat sig icke för närvarande vara beredd att taga slutlig ställning till kommitténs förslag till statliga garantier beträffande lån för bostadsändamål.

I förenämnda tre propositioner har icke lämnats någon fullständig redogörelse vare sig för den allmänna motiveringen i betänkandet eller för däröver avgivna utlåtanden. I propositionerna nr 149 och 187 ha däremot behandlats vissa detaljspörsmål av betydelse för ett genomförande av kommitténs förslag såvitt detsamma avser statlig kreditgaranti på jordbrukets område.

I anledning härav torde jag nu få lämna en redogörelse för den allmänna motiveringen i kommittéförslaget jämte yttrandena häröver; och i anslutning härtill avser jag att framlägga min egen ståndpunkt i föreliggande fråga. Beträffande detaljmotiveringen till kommittéförslaget torde jag endast få hänvisa till propositionerna nr 149 och 187 såvitt angår frågan om statlig kreditgaranti på jordbrukets område samt i övrigt till betänkandet (s. 17—33).

Vidare har jag för avsikt att i det följande anmäla vissa författningsändringar som synas erforderliga i anledning av införandet av en statlig kreditgarantigivning på jordbrukets område. Dylika ändringar torde vara erforderliga dels i lagen om sparbanker och dels i lagstiftningen rörande landshypoteksföreningarna.

Huvuddragen i bankkommitténs betänkande.

Bankkommittén har inledningsvis berört de olika organisatoriska brister som funnes i det nuvarande systemet för bostads- och jordbrukskreditgivning. Den statliga och halvstatliga kreditgivningen hade byggts ut efter hand för att tillgodose ett växande och alltmera differentierat kreditbehov, vilket medfört att kreditgivningen blivit i hög grad splittrad; dels hade den uppdelats på ett flertal understundom parallellt arbetande institutioner och dels hade inom de särskilda institutionerna skett en ofta stark differentiering av låneformerna. Trots vissa förenklingar av den statliga låne- och bidragsverksamheten för bostads- och jordbruksändamål, som genomförts vid 1946 och 1947 års riksdagar, hade de påtalade bristerna väsentligen kommit att kvarstå.

Beträffande de allmänna riktlinjerna för kreditgivningens rationalisering har kommittén — såvitt angår bostadskreditgivningen — ansett att strävandena att rationalisera denna kreditgivning främst borde inriktas på att bereda låntagarna möjligheter att täcka hela sitt lånebehov hos en enda långivare. Vidare borde låneformerna ytterligare förenklas. Möjlighet syntes föreligga att den för ett byggnadsföretag erforderliga krediten skulle kunna lämnas genom ett enda lån »från botten till toppen» antingen genom en fördjupning av den statliga kreditgivningen att omfatta även underliggande krediter eller ock genom tillskapandet av ett system med statliga kreditgarantier, som möjliggjorde för de nuvarande primär- och sekundärlångivarna att lämna jämväl högre liggande krediter.

Enligt vad kommittén vidare anfört skulle det första alternativet för sitt realiserande förutsätta att redan befintliga statliga organ utbyggdes för den utvidgade kreditgivningen eller att nya tillskapades för densamma. Detta alternativ hade kommittén icke ansett sig kunna följa. Kommittén hade sålunda icke funnit lämpligt att anförtro kreditgivningen åt de organ, vilka avsetts skola omhändervä de rent bostadspolitiska uppgifterna. Det borde framhållas, att ett sammanförande inom samma organ av de rent kreditmässiga och de bostadspolitiska uppgifterna lätt skulle kunna leda till en överbelastning i arbetsavseende. Ej heller vore kommittén beredd att taga definitiv ståndpunkt till frågan om att överföra ifrågavarande kreditgivning till en statlig affärsbank, som i princip skulle omhändervä alla statliga kreditverksamhet. Inrättandet av en statlig bank med så omfattande uppgifter skulle få konsekvenser i olika riktningar och måste ses från en väsentligt vidare synvinkel än bostadskreditgivningens.

Även om inrättandet av en statlig affärsbank enligt kommitténs mening kunde tänkas innefatta en lösning av jämväl det nu föreliggande spörsmålet, har kommittén likväl kommit till den uppfattningen, att det andra av de båda angivna huvudalternativen — införandet av ett system med

statliga kreditgarantier — vore det som i nuvarande läge förtjänade avgjort företräde. Såsom motivering för denna sin ståndpunkt har kommittén framhållit, att organiserandet av en statlig affärsbank för en så omfattande uppgift, som ifrågasatts, komme att taga viss tid i anspråk, och att därför denna åtgärd icke skulle motsvara de aktuella behoven utan endast innefatta en lösning på något längre sikt. Vidare har kommittén i denna fråga anfört följande mera allmänna synpunkter.

För låntagarna är det av vikt, att de myndigheter eller inrättningar, som ombesörja de med bostadskreditgivningen sammanhängande uppgifterna, äro tillgängliga på nära håll. Ej endast i samband med krediternas beviljande och utlämnande utan även under lånetiden uppkomma frågor, som lättast ordnas vid ett personligt besök hos kreditgivaren. Det kan vara frågor om betalningsuppskov, omläggning av amorteringsplaner, utbyte av säkerheter eller dylikt. Det är tydligt, att systemet med kreditgarantier från denna synpunkt innebär en god lösning. Det medger låntagarna en vidsträckt valfrihet vid placeringen av krediterna. Utformas systemet enligt kommitténs förslag, kan en låntagare i stort sett vända sig till vilken enskild kreditinrättning han vill, och han har följaktligen möjlighet att välja den kreditgivare, som erbjuder honom den ur lokal eller annan synpunkt bästa servicen. Även om man givetvis måste tänka sig, att ett statligt institut, som skulle ha den motsvarande kreditgivningen om hand, finge byggas ut med ett riksomfattande kontorsnät, kan man icke räkna med att detta bleve så finförgrenat, att banken kunde bjuda samma möjligheter till personlig kontakt som de enskilda kreditinrättningarna tillsammans. Kreditgarantisystemet möjliggör vidare bevarandet av äldre på ömsesidigt förtroende grundade affärsförbindelser och bereder låntagare, som har behov av krediter för även andra ändamål än för bostadsändamål, tillfälle att samla alla sina krediter på ett håll.

Från förvaltningssynpunkt finnes vidare anledning framhålla, att det ofta måste bli mera ekonomiskt att för lösandet av nya uppgifter anlita redan befintliga organ än att tillskapa helt nya. Hos de befintliga organen finnes ej sällan outnyttjad kapacitet eller kan kapaciteten väsentligen ökas med förhållandevis ringa utökning av personal och lokalbestånd. En utvidgning av verksamheten betyder här en effektivisering av arbetet. Vad nu sagts är tillämpligt även å det föreliggande organisationsproblemet. Det kan sålunda knappast råda något tvivel om att de nya uppgifter, som vid tillämpning av garantisystemet läggas å de enskilda kreditinrättningarna, komma att av dessa utföras med mindre insatser av personal och andra tillgångar än om för ändamålet tillskapades en helt ny statlig affärsbank.

Kommittén har vidare framhållit, att ett införande av kreditgarantisystemet skulle medföra en av det aktuella läget betingad avlastning från de statliga organen. Därvid borde särskilt beaktas, att den statliga förvaltningsapparaten för närvarande vore hårt belastad, ävensom att av statsfinansiella skäl en utbyggnad av densamma borde ske med försiktighet.

I detta sammanhang har kommittén påpekat, att den statliga bostadskreditgivningens ersättande med statliga kreditgarantier komme att innebära, att anspråken på den statliga upplåningen minskades.

Enligt kommittén talade även andra omständigheter mot uppbyggandet av en statlig kreditorganisation för tillgodoseende av ifrågavarande kreditbehov. Kommittén anförde härom följande.

En annan omständighet, som manar till försiktighet, då det gäller att taga ställning till frågan om bostadskreditgivningens — och givetvis även jordbrukskreditgivningens — organisation, är ovissheten om den framtida utvecklingen. De investeringsprogram, för vilkas genomförande ifrågavarande krediter erfordras, äro synnerligen omfattande och förutsätta mycket stora kapitalinsatser. De kunna därför knappast betraktas annat än som rörliga långtidsplaner, vilkas förverkligande kan påskyndas eller fördröjas beroende på ändringar i förutsättningarna under omdaningsskedet. Att den nyligen inträdda försämringen i landets finansiella läge kan nödvändiggöra en temporär nedskärning av investeringsverksamheten är sålunda tydligt. Även utan sådana nedskärningar torde behovet av krediter komma att växla avsevärt från tid till annan. Ej minst gäller detta jordbrukets kreditbehov. En statlig kreditorganisation skulle icke besitta samma elasticitet som de på kreditgivning åt olika håll inriktade enskilda organisationerna och därför endast med svårighet kunna anpassas efter nämnda växlingar i kreditbehoven. Å andra sidan skulle tillkomsten av en statlig kreditorganisation, vilken i huvudsak omhändertog finansieringen av bostadsbyggandet och jordbrukets rationalisering, själfvallet innebära en väsentlig beskärning av de enskilda kreditinrättningarnas verksamhetsområde. Särskilt bleve detta fallet för sparbanker och hypoteksföreningar. Dessa finge svårt att anpassa sin organisation efter den krympande fastighetsbelåningen, och i vart fall komme organisationen under en lång övergångstid att vara alltför vid för behovet. Härigenom komme kreditinrättningarnas möjligheter att fylla sina viktiga funktioner på andra områden att minskas eller helt äventyras.

I enlighet härmed har kommittén förordat, att den statliga kreditgivningen för bostadsändamål ersattes av statliga kreditgarantier. Garantierna borde enligt kommitténs uppfattning beviljas av samma statliga organ, som avsåges skola omhänderhava de rent bostadspolitiska uppgifterna. Åt det allmänna skulle följaktligen komma att bevaras den möjlighet till kontroll över ifrågavarande investeringsverksamhet, som erfordrades för bostadspolitikens genomförande.

I fråga om jordbrukskreditgivningen har kommittén anført att vad sålunda uttalats rörande de olika alternativen för bostadskreditgivningens ordnande ägde i princip tillämplighet även sedan organisationsfrågan överförts på jordbrukskreditgivningens område. Kommittén vore alltså av den uppfattningen, att en långivning genom enskilda kreditinrättningar innefattade den åtminstone i nuvarande läge lämpligaste lösningen också för jordbrukets del. Användningen av kreditgarantier skulle otvivelaktigt även i detta fall medföra organisatoriska fördelar samtidigt som allmänhetens befogade anspråk på billiga och bekväma lånemöjligheter skulle kunna tillgodoses på ett bättre sätt än tidigare.

Kommittén har jämväl behandlat frågan om anskaffandet av de för kreditgivningen erforderliga medlen. Enligt kommitténs mening skulle de olika kreditinrättningarna vid kreditgivning-

en medverka inom ramen för de kapitalresurser, som i olika former normalt stode inrättningarna till buds. Kommittén har emellertid framhållit, att från vissa håll yppats tvivel rörande de enskilda kreditinrättningarnas förmåga att tillgodose de förväntade kreditanspråken. I sistnämnda hänseende har kommittén anfört bl. a. följande.

Den organisation för uppsamling och fördelning av allmänhetens sparmedel, som de enskilda kreditinrättningarna tillsammans erbjuda, torde utom i utpräglade krislägen fungera tillfredsställande. I dylika krislägen med knapp tillgång på kapital har emellertid jordbruket, såsom erfarenheterna från gången tid utvisa, mött särskilda svårigheter, då det gällt att få vissa kreditbehov tillgodosedda, och statsmakterna ha nödgats anslagsvägen ställa erforderliga medel till förfogande för olika jordbruksändamål. Även om dessa anslag till en del motiverats av att den förutsatta säkerheten för krediterna icke varit sådan, att dessa lagligen kunnat utlämnas av kreditinrättningarna, och detta skäl icke längre skulle föreligga vid tillämpning av ett system med statliga garantier, är det likväl icke otänkbart, att under vissa förhållanden behov kan uppkomma av särskilda anordningar, vilka äro avsedda att trygga särskilt jordbrukets kapitalbehov inom en av statsmakterna fastställd ram. Bland möjliga utvägar att nå detta mål kan utredningen för sin del icke förorda, att av staten upplånade medel tillhållas enskilda inrättningar för kreditgivning till jordbruket. Det ifrågasatta systemet skulle knappast kunna genomföras utan rubbningar i den erforderliga, på fri konkurrens fotade balansen inom kreditlivet.

Enligt vad kommittén vidare yttrat skulle svårigheter av antydd art icke behöva uppkomma, om en rent statlig supplementär kreditgivning på jordbrukets område kunde träda i funktion i sådana undantagsfall, då penningmarknaden i övrigt visade sig icke kunna täcka jordbrukets kapitalbehov på rimliga villkor. En dylik kreditgivning borde då lämpligast ske genom lantbruksnämnderna eller, om en statlig affärsbank ansåges av jämväl andra skäl böra inrättas, genom denna.

Inom kommittén har särskilt yttrande avgivits av ledamöterna *Jonsson, Olof Andersson, Hall* och *Severin*, vilka erinrat om att frågan rörande inrättandet av en statens affärsbank, som skulle ha till uppgift bl. a. att ombesörja helt eller delvis den statliga kreditgivningen, av kommittén än så länge vore lämnad öppen. Statens långivning till bostads- och jordbruksändamål måste följaktligen, därest den icke skulle handhas i fortsättningen av samma organ som för närvarande, väsentligen och tills vidare baseras på andra kreditinstitut än statens. Däröfver vore reservanternas mening med kommitténs majoritet. Men däremot anmälde reservanternas avvikande mening mot en del av det resonemang, som fört fram till kommitténs slutsatser beträffande det lämpligaste systemet för statlig kreditgivning.

Reservanternas ha vidare anfört, att ett system med statliga kreditgarantier, som kommittén förordade, behövde naturligtvis icke stå i någon principiell motsättning till ett statligt affärsbanksinstitut. En statens affärsbank skulle tvärtom kunna fylla en särdeles viktig uppgift i ett dylikt

system. Därmed skulle man bl. a. också kunna minska den långa raden kreditinrättningar, på vilka staten enligt kommitténs förslag nödgades rep- liera. En sådan inskränkning skulle förenkla de statliga organens — lant- bruks- och bostadsnämndernas — administration av låneärendena. Det kunde för övrigt redan nu ifrågasättas, om det vore önskvärt eller nödvändigt att i det statliga kreditgarantisystemet införa alla de låneinstitut, som kommittén tänkt sig. Reservanterna nöjde sig med att ställa frågan. Däremot ville de bestämt reservera sig mot ett avsnitt av motiveringen, var- est kommittén föregrepe det slutliga ställningstagandet till frågan om en statlig bank. I synnerhet resonemanget rörande det huvudalternativ, som avsåge införandet av ett system med statliga kreditgarantier, syntes be- tänkligt nära ett principiellt uttalande i den fråga, som kommittén ännu icke slutbehandlat.

Särskilt yttrande har vidare avgivits av ledamoten *Hallnäs* som ansett, att utformningen av kommitténs motiveringar i en del avseenden gäve an- ledning till erinringar. Sålunda syntes exempelvis vissa formuleringar an- tyda att vid prövningen av kreditväsendets framtida organisation en statlig affärsbank vid sidan av de privatägda framstode som det enda alternativet till status quo. Reservantens godtagande av kommitténs förslag innebure i bl. a. detta hänseende icke ett accepterande av kommitténs allmänna moti- vering. I fråga om konsekvenserna av kommitténs förslag syntes de nack- delar med hänsyn till kreditväsendets rationella utveckling böra observeras, som kunde bli följden av att mindre och ekonomiskt svaga kreditorgan, vilka lämpligen borde sammanslås med andra för att vinna ekonomisk sta- bilitet, möjligen genom garantisystemet kunde animeras att fortbestå och utbyggas. Svårigheterna att härvidlag formulera ett i erforderlig grad nyan- serat program vore emellertid uppenbara.

Yttrandena över bankkommitténs betänkande.

Bankkommitténs förslag till omläggning av den statliga kreditgivningen för bostads- och jordbruksändamål till en statlig kreditgarantigivning har i huvuddelen av remissyttrandena i stort sett tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Vissa remissinstanser ha emellertid avstyrkt förslaget eller fram- fört principiella erinringar av större räckvidd.

Fullmäktige i riksbanken ha anfört, att fullmäktige — utan att taga defi- nitiv ställning till frågan, huruvida ett garantilånesystem kunde infogas såsom ett led i den framtida statliga kreditgivningen — avstyrkte, att syste- met infördes utan hänsyn till det sammanhang, där det eventuellt i fram- tiden kunde komma att infogas. Kommitténs föreliggande förslag hade av- lämnats innan utredningen rörande den statliga kreditgivningens framtida organisation avslutats. Sålunda återstode alltjämt frågan om inrättandet av en statlig affärsbank, åstadkommen genom en sammanslagning av vissa redan befintliga, av staten ägda kreditinstitut eller genom grundandet av

ett helt nytt institut. Såsom framginge av ett vid kommitténs betänkande fogat särskilt uttalande hade fyra av kommitténs ledamöter påpekat, att vissa delar av kommitténs förslag syntes föregripa ett ställningstagande till denna fråga. Med den motivering kommitténs förslag i vissa stycken givits hade fullmäktige funnit denna anmärkning berättigad.

Fullmäktige ha vidare anfört.

Fullmäktige vilja ifrågasätta, om icke det ekonomiska läge, vari staten nu befinner sig och som utförligt belysts i årets statsverksproposition, borde utgöra hinder för en omläggning av kreditgivningen för såväl bostads- som jordbruksändamål av den art, som bankkommittén föreslagit, i synnerhet som konsekvenserna för kreditmarknaden i allmänhet av det föreslagna systemet icke synas tillräckligt analyserade. De aktuella förhållandena på penning- och kapitalmarknaden torde under det närmaste året nödvändiggöra stark återhållsamhet med kreditgivningen för dessa ändamål. Att under sådana förhållanden uppskjuta ett ställningstagande till frågan om kreditgivningens organisation, och under tiden låta redan nu befintliga organ handhava den nya kreditgivning, som kan ifrågakomma, synes icke bereda svårigheter av den art, att man för att undvika desamma nu bör bryta ut ur sitt naturliga sammanhang denna del av frågan om statens kreditgivning.

Skulle statsmakterna, trots de här anförda skälen, icke finna ett uppskov med hela frågan möjligt, anse fullmäktige, att det skulle innebära de minsta olägenheterna att anförtro viss garantilånegivning åt sparbankerna.

Vid riksbanksfullmäktiges skrivelse har fogats ett särskilt uttalande till protokollet av ledamoten *Hagberg*, som ansett att fullmäktige bort tillstyrka kommitténs förslag, då detta förslag syntes innebära ett smidigt sätt att med bibehållen statlig kontroll åstadkomma en avlastning av den offentliga förvaltningsapparaten. Då enighet uppenbarligen inom fullmäktige icke kunnat vinnas i denna punkt, hade han icke velat motsätta sig en formulering av skrivelsen i enlighet med det av fullmäktige i övrigt godkända förslaget.

Statens byggnadslånebyrå har icke ansett sig kunna tillstyrka, att kreditgarantisystemet för närvarande infördes, i vad gällde den statliga bostadslåneverksamheten. Byggnadslånebyrån ville erinra om att utredningen angående en statlig affärsbank icke avslutats. Det syntes lämpligt att angivna former av statlig kreditgivning bedömdes i ett sammanhang.

Vissa egnahemsnämnder, Stockholms stadskollegium, svenska stadsförbundet och hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund ha likaledes avstyrkt kommittéförslagets genomförande.

I fråga om garantisystemets kreditpolitiska konsekvenser samt möjligheterna för vederbörande krediträttningar att anskaffa erforderliga medel har *statskontoret* framhållit, att systemet med statsgarantier för lån av den storleksordning och omfattning, varom här vore fråga, kunde — särskilt under tider med knapp kapitaltillgång — leda därhän, att andra fullt legitima och för vår hushållning viktiga kreditanspråk avvisades av krediträttningarna, som måhända skulle finna det fördelaktigare att inrikta sig

på den helt riskfria statsgaranterade utlåningen. De farhågor, som uttalats beträffande jordbrukets kapitalförsörjning, skulle därigenom kunna besannas i fråga om övriga näringsgrenars kreditbehov och leda till krav på statsgaranterade lån även för andra samhällsgrupper. En dylik utveckling syntes vara mindre lycklig. Systemet med statsgaranterade lån vore ock ägnat att undanröja den naturliga skillnaden mellan priset på bottenlån och priset på de mer riskbetonade toppkrediterna, varigenom en automatiskt verkande värdefull spärr mot mindre lönande eller förlustbringande investeringar ginge förlorad.

Riksräkenskapsverket har anfört, att ett genomförande av bankkommitténs förslag kunde få vissa konsekvenser som ännu syntes svåra att överblicka. Det finge sålunda anses ovisst, hur en mycket omfattande statlig kreditgaranti kunde påverka lånemarknaden och ränteläget. Likaså vore det svårt att bedöma, i vad mån kreditinstituten vid bristande tillgång på likvida medel kunde komma att — i strid mot kommitténs avvisande uttalande — göra anspråk på statliga åtgärder för att tillgodose behovet av likvida medel för fullföljande av kreditåtagandena. Det vore icke heller helt uteslutet, att ett system med statliga kreditgarantier, om ett sådant system komme till mera omfattande användning, kunde verka såsom en reglerande faktor för kreditgivningen över huvud taget.

Sparbanksinspektionen har uttalat, att det på grund av många oberäkneliga faktorer icke vore möjligt att på förhand skaffa sig en säker uppfattning om huruvida kreditinstitutens egna resurser komme att förslå till de av staten dirigerade eller stödda investeringarna för bostads- och jordbruksändamål. En förutsättning för att så skulle kunna ske vore att investeringarna avvägdes i förhållande till sparandet. Enligt inspektionens åsikt borde kapitalanskaffningsproblemet i nuvarande läge icke vara bestämt avgörande vare sig i ena eller andra riktningen. Sedan verkningarna av den statsgaranterade kreditgivningen genom redan existerande kreditinstitut hunnit visa sig, syntes, om anledning därtill förekomme, frågan om en supplerande kreditgivning genom statens försorg böra upptagas till övervägande, såvida icke förslag i den vägen redan dessförinnan framkommit som resultat av bankkommitténs fortsatta arbete.

Stockholms stads drätselnämnd, vars yttrande åberopats av Stockholms stadskollegium, har framhållit, att den föreslagna omläggningen visserligen skulle medföra vissa fördelar, såsom minskad tidsutdräkt och en förenklad procedur i fråga om långivningen, men att nämnden likväl måste resa bestämda erinringar mot förslaget. Det borde vara möjligt att ernå en administrativ förenkling antingen inom den nuvarande organisatoriska ramen eller genom statlig kreditgivning via en statens affärsbank. Med hänsyn till att den senare frågan ännu vore outredd funne nämnden, att ett ställningstagande till det föreliggande förslaget skulle innebära ett allvarligt föregripande av ifrågavarande utredningar och binda dessa på ett måhända icke önskvärt sätt. Vidare vore outrett, vilka verkningar förslagets realiserande skulle komma att få för den allmänna kapitalmarknaden, och huru denna

långivning skulle kunna inordnas i den penning- och investeringspolitik, som det allmänna ekonomiska läget påkallade. — Inom drätselnämnden anmäldes avvikande mening av borgarråden Göransson och Mårtens, som ansett att förslaget i princip bort tillstyrkas.

Svenska jordbrukskreditkassan har ansett, att vid ett system med statlig kreditgarantigivning ganska stora anspråk komme att ställas på jordbrukskasserörelsen i fråga om medverkan i den statsgaranterade kreditgivningen på jordbrukets område. Det undandrog sig kassans bedömande, huruvida rörelsen kunde bli i stånd att genom egen bankmässig inlåning helt svara för den penninganskaffning, som sagda kreditgivning förutsatte, eller om särskilda kompletterande åtgärder på området kunde finnas påkallade. I brist på erfarenhet härutinnan ville jordbrukskreditkassan ställa denna fråga på framtiden. Enligt kassans mening kunde bankkommitténs förslag om nyetablering under bristsituationer av supplementär kreditgivning på jordbrukets område i rent statlig regi — förslagsvis genom lantbruksnämnderna — icke vara ändamålsenligt. Erforderades tillskott av statsmedel för tryggnad av en ur det allmännas synpunkt tillfredsställande omfattning av investeringsverksamheten inom jordbruket — exempelvis under tider av arbetslöshet — syntes rationaliseringskravet leda till, att även dessa medel finge passera de sedvanliga kreditgivarna.

Svenska bankföreningen har framhållit, att den kreditgivning varom här vore fråga icke finge ske och finansieras på sådant sätt att rubbningar och spänningar uppstode på penningmarknaden och inom samhällsekonomin. Detta krav gjorde sig gällande med samma styrka, oavsett huruvida den direkta långivningen från staten eller garantilåneformen valdes. Bankföreningen ville icke uttala sig om huruvida en anordning med supplementär kreditgivning på jordbrukets område i rent statlig regi vid den närmare prövning, som denna fråga oundgängligen erfordrade, komme att framstå såsom den riktiga lösningen.

1947 års centrala lantbrukskommitté har anfört, att det skulle varit av värde, om bankkommittén närmare angivit på vad sätt och i vilken omfattning de enskilda penninginrättningarna ansåges ha möjligheter att anskaffa de avsevärda belopp, som erfordrades för ifrågakvarande kreditgivning. Möjligheter hade då också funnits att bedöma om och i vad mån staten komme att nödgas supplementärt engagera sig i långivningen. Enligt lantbrukskommitténs åsikt kunde anledning föreligga att överväga, huruvida icke kreditgarantisystemet tills vidare borde få försökskaraktär i avvaktan på erfarenheter bl. a. av olika kreditinrättningars kapacitet i förevarande hänseenden. Beträffande den supplementära kreditgivningen i statlig regi borde framhållas, att besparingarna vid ett system med statlig kreditgaranti bleve jämförelsevis små och att en anordning i dylikt syfte avsevärt skulle minska den fördel i form av statsapparatusens förenkling, som man i övrigt avsett att utvinna ur en tillämpning av garantisystemet.

Jämväl i vissa andra yttranden, däribland av *statskontoret*, *egnahemsstyrelsen*, *vissa egnahemsnämnder* och *lantbruksstyrelsen* har framhållits,

att bankkommittén överskattat fördelarna för statsverket av ett system med kreditgarantigivningen, särskilt om på vederbörande statsorgan skulle ankomma arbete med supplementär kreditgivning.

Departementschefen.

Såsom inledningsvis berörts har bankkommittén vid behandlingen av frågan om trygghandet av ur samhällssynpunkt tillfredsställande förhållanden på kreditväsendets område upptagit till övervägande lämpligheten av att inrätta en eller flera av det allmänna kontrollerade affärsbanker. Kommittén har uppgivit, att vissa utredningar verkställtts och andra ännu pågå för belysande av sistnämnda spörsmål, som av kommittén betecknats som en av huvudfrågorna i det föreliggande utredningskomplexet. Med hänsyn till att de av statsmakterna åren 1946 och 1947 fattade principbesluten rörande statliga stödåtgärder för bostadsförsörjningen och jordbrukets rationalisering väntas bli genomförda genom beslut av 1948 års riksdag, har emellertid kommittén ansett sig — redan innan resultatet av förenämnda utredningar föreligger — böra taga ståndpunkt till frågan om utformningen av den statliga kreditgivning, som innefattas i nämnda program. Kommittén har därvid föreslagit, att de direkta statslånen delvis ersättas av statliga kreditgarantier för i enskilda kreditinrättningar upptagna lån. Sammanfattningsvis har kommittén angivit syftet härmed vara främst att förenkla långivningen och bereda bostadsproducenter och jordbrukare bekväma lånemöjligheter men också att avlasta de statliga förvaltningsmyndigheterna från vissa — huvudsakligen kamerala — uppgifter.

Kungl. Maj:t har, som förut framhållits, i tidigare till riksdagen avlåtna propositioner angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m. (nr 149) och angående social jordbrukskreditgivning m. m. (nr 187) föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att intill vissa maximibelopp bevilja statlig kreditgaranti för olika låneformer på jordbrukets område. Däremot har i den förut omnämnda propositionen nr 231 angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen icke föreslagits någon ändring i de nuvarande formerna för den statliga kreditgivningen för bostadsändamål.

Bankkommitténs förslag har sålunda endast delvis ansetts böra genomföras i nuvarande läge. Som kommittén framhållit, innebär ett införande av ett statligt kreditgarantisystem otvivelaktigt vissa fördelar, såsom i viss mån minskad belastning av den statliga förvaltningsapparaten, en under vissa förutsättningar förenklad långivning och ett minskat upplåningsbehov för staten. Å andra sidan ha dessa fördelar icke syntts så stora, att de uppvägt de olägenheter, som ansetts följa av att under nuvarande förhållanden införa en statlig kreditgarantigivning i den utsträckning kommittén förordat. Jag syftar härvid på de invändningar från olika remissmyndigheters sida, som framförallt i principiellt avseende riktats mot bankkommitténs förslag. Sålunda har från åtskilliga håll framhållits, att — särskilt mot bakgrunden av den betydelse för ett bedömande av föreliggande spörsmål

kommittén själv tillmätt de pågående undersökningarna angående inrättande av en eller flera statliga affärsbanker — ett godtagande av kommittéförslaget skulle kunna verka föregripande på ett framtida ställningstagande till frågan om den statliga kreditgivningens ordnande. Vidare har understrukits de svårigheter som föreligga att i nuvarande ekonomiska läge kunna bedöma, vilka återverkningar på penning- och kapitalmarknaden ett genomförande av kommittéförslaget i hela dess utsträckning skulle kunna medföra. I dessa hänseenden vill jag särskilt hänvisa till vad riksbanksfullmäktige anfört i sitt yttrande över kommitténs förslag.

Jag har sålunda icke ansett mig böra tillstyrka, att för närvarande ett kreditgarantisystem i enlighet med kommitténs förslag införes i fråga om den statliga långivningen på bostadsförsörjningens område. Däremot har jag funnit lämpligt, att ett dylikt system tills vidare prövas i vad avser vissa låneformer på jordbrukets område i den omfattning, som föreslagits i förenämnda propositioner till årets riksdag (nr 149 och 187). Då de i dessa propositioner föreslagna maximibeloppen för den statliga kreditgarantigivningen utgöra tillhoppa 55 miljoner kronor, torde denna kreditgivning icke kunna medföra sådana återverkningar på penningmarknaden, som från olika håll befarats vid ett genomförande av kommitténs förslag i dess helhet.

Av vad jag anfört framgår även, att jag vid mitt ställningstagande till kommitténs förslag icke velat föregripa inom bankkommittén pågående utredningar angående lämpligheten att inrätta av det allmänna kontrollerade affärsbanker.

Med hänsyn till den begränsade omfattning, i vilken bankkommitténs förslag sålunda skulle komma att tillämpas, anser jag mig vidare kunna räkna med, att de enskilda kreditinrättningarnas kapacitet kommer att vara tillfyllest för täckande av det avsedda kreditbehovet. Jag förutsätter sålunda, att den av bankkommittén berörda frågan om en supplementär kreditgivning i statlig regi icke kommer att bli aktuell.

Såsom tidigare anförts har i propositionerna nr 149 och 187 ställning redan tagits till vissa av bankkommittén behandlade detaljspörsmål berörande statlig kreditgarantigivning på jordbrukets område. Återstående detaljfrågor torde icke vara av den natur att de behöva underställas riksdagen, utan det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser.

Jag har inledningsvis framhållit, att kreditgarantisystemets tillämpning nödvändiggör vissa ändringar av de för verksamheten vid de olika kreditinrättningarna gällande författningsbestämmelserna. Jag övergår härefter till att anmäla därmed sammanhängande frågor.

Författningsändringar i anledning av förslaget om statlig kreditgarantigivning.

Kommittén har icke behandlat frågan i vad mån ändringar i gällande författningar på bankväsendets område bliva erforderliga för genomförande av en statlig kreditgarantigivning.

I remissyttrandena har i flera fall erinrats om, att införandet av den föreslagna kreditgarantigivningen förutsatte vissa författningsändringar. Av innehållet i de remissyttrandena, vilka mera utförligt behandlat denna fråga, må här nämnas följande.

Svenska sparbanksföreningen har åberopat följande promemoria angående ändringar i sparbankslagen i samband med garantisystemets införande.

Vad som närmast kommer i fråga är *utlåningsreglerna* och *inlåningsreglerna*; därjämte bör sparbankernas rätt till upplåning vidgas. Vissa andra ändringar äro också erforderliga.

1. Utlåningsreglerna.

När de statsgaranterade akademikerlånen inrättades, fogades till 26 § sparbankslagen ett sjätte stycke, i vilket säges: »Vad i tredje, fjärde och femte styckena är stadgat skall ej gälla lån med statlig garanti till den som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen.» Tredje stycket innehåller bestämmelser om säkerhet för lån, fjärde stycket bestämmelser om uppsägningstid och femte stycket bestämmelser om låntidens längd och förbehåll om uppsägning. Tillägget kan alltså sägas innebära, att sparbankerna fingo frihet att i berörda avseenden ordna de statsgaranterade lånen praktiskt taget hur som helst, d. v. s. efter statens önskemål.

Eftersom en liknande ordning bör gälla även för ifrågavarande garanti-krediter, bör sjätte stycket i 26 § antingen kompletteras med omnämnande även av dessa krediter eller också ändras så, att orden »till den — — jämförlig examen» borttagas. Det senare alternativet är att föredraga, eftersom bestämmelsen därigenom kommer att omfatta lån över huvud taget med statlig garanti, en form som möjligen kan komma att utvecklas. Några risker för missbruk e. d. föreligga icke, ty dylika låneformer lära icke kunna tillkomma utan att både Kungl. Maj:t och riksdagen besluta därom, och successiva tillägg till sjätte stycket framstå då såsom onödiga formaliteter.

En sådan lagändring skulle också komma att innebära, att de statsgaranterade fastighetskrediterna, i likhet med in-teckningslån med borgen av kommun, skulle kunna bindas utan att ingå i den i 27 § bestämda kvoten av bundna lån.

I 27 § meddelas bestämmelser om de s. k. bundna in-teckningslånen. Utöver kvotbestämmelsen — som i detta sammanhang icke behöver ändras, om nyss angivna innebörd av 26 § accepteras — innehåller paragrafen bl. a. i fjärde stycket bestämmelser om den övre gränsen för ett bundet in-teckningslån. Denna gräns är principiellt 50 % av fastighetens uppskattningsvärde; dispensvägen kan KB efter Sparbanksinspektionens hörande medgiva, att den övre gränsen flyttas upp till 60 % av såväl taxerings- som uppskattningsvärdet.

Enligt garantisystemet förutsättes i fråga om bostadslån, att statsgarantien skall omfatta den toppkredit, som överstiger ett visst procenttal av statens värde på fastigheten. Procenttalet har ännu icke fixerats, men det har talats om 66 $\frac{2}{3}$ %.

För att icke tynga myndigheterna med en massa dispensärenden synes det praktiskt att i 27 § inrycka ett stadgande om att bestämmelserna i fjärde stycket icke skola utgöra hinder för sparbank att i de fall, då statsgaranti meddelas för överliggande lån, såsom säkerhet för bundet lån godtaga in-teckning inom (två tredjedelar) av fastighetens av vederbörande statsmyndighet fastställda värde.

Sista stycket i 27 § stadgar viss skyldighet för sparbank att förbehålla sig rätt till 3 månaders uppsägning, därest fastigheten till följd av vanvård eller

av annan anledning undergår sådan värdeminskning, att säkerheten i märklig mån försvagas. De statsgaranterade lånen komma emellertid, såsom ovan påvisats, icke att vara underkastade 27 §, och bestämmelsen torde i varje fall stå i överensstämmelse med principerna för garantisystemet och alltså icke böra ändras.

2. Inlåningsreglerna.

25 § sparbankslagen. Bland de s. k. täckningsfria tillgångarna nämnas statens eller andra fullgoda inhemska obligationer samt »fordringar på grund av lån, för vilkas fulla gäldande kommun eller dylik samfällighet är ansvarig». Inom Sparbanksinspektionen lär man anse de statsgaranterade akademikerlånen (jfr 26 § sista stycket) vara att hänföra till dylika tillgångar, enär uttrycket »kommun eller dylik samfällighet», sett i samband med paragrafens innehåll i övrigt, icke gärna kan utesluta de statsgaranterade lånen. Även om detta kanske i och för sig kan vara riktigt (vid tillkomsten av akademikerlånen ansågs dock ett särskilt stycke böra läggas till 26 §, vilket tyder på en annan tolkning av statsmakterna), är det dock, med hänsyn till bestämmelserna om bokföring av sådana av kommun eller dylik samfällighet garanterade bundna lån (33 §), önskvärt, att av staten garanterade lån särskilt nämnas i 25 § för att icke bli underkastade bestämmelserna om *kommunlån* i 33 §. De statsgaranterade lånen böra i bokföringshänseende vara likställda med guldkantade obligationer. I 33 § bör därför under mom. 1) tilläggas ett stycke av innebörd, att statsgaranterat lån, som förfaller eller kan uppsägas först efter längre tid än sex månader, må upptagas högst till sådant värde, att lånets avkastning utgår efter den räntefot, som i samma moment angivits för av svenska staten m. fl. utfärdade obligationer.

3. Rätten till upplåning.

I 22 §, första stycket, sägs att sparbank ej må driva annan inlåningsrörelse än å motboksräkning; »dock att sparbank må för fyllande av tillfälligt penningbehov begagna kredit å löpande räkning eller kreditivräkning i riksbanken eller inländskt bankbolag eller annorledes upptaga lån». Vad som avses med »tillfälligt» är diskutabelt; från Sparbanksinspektionens sida framföres erinran, om sparbank tre kvartal i följd redovisar lån. Säkert är emellertid, att den citerade bestämmelsen utgör ett visst hinder för den överföring av kapital mellan sparbankerna, som bl. a. avsetts med inrättandet av Sparbankernas Bank och som under diskussionen om garantisystemet ansetts utgöra ett värdefullt led i lösningen av frågan om finansieringen av den med garantisystemet avsedda investeringsverksamheten. Behovet av en ändring är påtagligt, och en ändring är ett av önskemålen vid en kommande revision av sparbankslagen.

För att ett garantisystem skall fungera så friktionsfritt som möjligt (men också för att underlätta övergångsordningen beträffande de av staten redan utlämnade lånen, för den händelse de skulle övertagas av kreditinstituten) är en ändring redan nu av ifrågavarande bestämmelse nödvändig.

Lämpligast synes vara att man tillåter upplåning i viss omfattning utan i lagen angiven tidsbegränsning. Den på sådant sätt medgivna upplåningen bör då avse *dels* ett belopp, motsvarande sparbankens innehav av övertagna statslån, därest sådant övertagande skulle komma att ske, och *dels* därutöver ett belopp, som lämpligen kan bestämmas till vad som motsvarar summan av andra statsgaranterade lån. Skillnaden mellan dessa två kategorier kommer huvudsakligen att utgöras av botten delen av egnahemslånen, vilken icke skulle vara statsgaranterad enligt planen för övertagande av statslånen.

4. Andra ändringar.

a) *Kassareserv.* I 29 § stadgas att kassareserven skall motsvara minst en tiondel av insättarnas behållning enligt senaste bokslut och utgöras av — förutom den kontanta kassan — medel å vissa bankräkningar, av guldkantade papper, som »med lätthet kunna förvandlas i penningar» samt högst 100 000 kronor av bottenin-teckningar. Garantisystemet kommer tydligen — och detta är ju också avsikten — att minska statens upplåning och reducera sparbankernas innehav av statspapper. Det är svårt att bedöma, om och när denna utveckling kommer att leda till svårigheter att redovisa kassareserven i nyss angivna tillgångar. För en del sparbanker förefinnas dock redan nu sådana svårigheter. Då man nu tillåter en sparbank med insättarbehållning upp till 1 milj. kr. att redovisa hela kassareserven med bottenin-teckningar, borde man kunna acceptera bottenin-teckningar (eller statsgaranterade lån) såsom kassareserv även för större sparbanker, förutsättande att belåning av dessa får ske även i riksbanken. Övergångsvis, i avvaktan på erfarenhet, skulle man kunna begränsa denna rätt till exempelvis halva kassareserven.

b) *Lån till sparbanks funktionärer.* Enligt 28 § får lån utlämnas till styrelseledamöter och tjänstemän endast mot säkerhet av obligationer och in-teckningar, som omnämns i 25 § (täckningsfria tillgångar). Allmänt ombud får över huvud taget ej låna. Bankkommitténs subkommitté har ifrågasatt ändring på denna punkt i samband med garantisystemets införande. Para-grafen kommer vid ändring av 25 § att avse även statsgaranterade in-teckningslån till styrelseledamöter eller tjänstemän, men bör dessutom — för att möjliggöra bostadslån från botten till toppen — ändras att omfatta hela krediten under den statsgaranterade delen för bostadsändamål; eljest blir det en liten mellandel av lånet, som icke får lämnas av sparbanken. Beträffande allmänt ombud torde icke någon ändring böra ske, eftersom lån till allmänt ombud redan nu är helt förbjudet och samma skäl till komplettering av bestämmelserna alltså icke föreligger.

Sparbanksinspektionen har i sitt utlåtande förordat samma ändringar i 25, 26 och 33 §§ lagen om sparbanker som sparbanksföreningen föreslagit.

Bank- och fondinspektionen har anfört, att kommittén i förevarande ämne framhållit bl. a., att garantilånen kunde förutsättas bli ouppsägbara från långgivarens sida, så länge låntagaren fullgjorde sina skyldigheter enligt avtalet, även i det fall, då långgivaren vore en kreditanstalt, som arbetar med rörlig utlåningsränta. Då amorteringstiden för garantilån beviljade för nybyggda en- och flerfamiljshus avsåges komma att uppgå till 25 resp. 30 eller 40 år innebure angivna förutsättning bindning av kreditinstitutens medel under avsevärd tid; denna omständighet accentuerades ytterligare av det förhållandet, att även de underliggande krediterna förutsattes kvarligga under samma tid. Dessa omständigheter finge uppenbarligen stor betydelse för de kreditinstitut, som finansierade sin rörelse med icke långtidsbunden in-låning. Främst gällde detta affärsbankerna, vilkas rörelse ställde höga krav i likviditetshänseende. Inspektionen måste därför hävda, att affärsbankernas medverkan i kreditgivning av nyss nämnd långfristighet måste till sin volym riktigt avpassas — och detta på lång sikt — efter det förvaltade kapitalets struktur och den övriga rörelsens beskaffenhet hos det enskilda företaget. Bestämmelser i detta avseende borde intagas antingen i banklagen eller i bankaktiebolagens bolagsordningar. Det borde i detta sammanhang erinras

om, att ändring av dessa senare vore en förutsättning för att bankerna över huvud taget skulle kunna medverka i denna kreditgivning.

Svenska bankföreningen har ansett, att ändringar erfordrades i bankbolagens bolagsordningar för att möjliggöra för dessa bolag att utlämna till tiden bundna garantilån. Bolagsordningarna innehölle nämligen för närvarande regelmässigt den bestämmelsen att lån finge beviljas på högst sex månader eller, om pant av fastighetsinteckning eller obligationer blivit ställd, på viss tids, högst tre månaders uppsägning. Möjligt vore att det i insättarnas intresse kunde befinnas nödvändigt att stadga viss högsta gräns i förhållande till bankens fonder, utöver vilken garantilån sammanlagt ej finge utlämnas.

Sveriges allmänna hypoteksbank har anfört, att en medverkan i garanti-kreditgivningen förutsatte vissa ändringar i de för hypoteksinstitutionen gällande författningarna. Ett rättsligen hållbart system för garantikrediternas inpassande i hypoteksrörelsen syntes kunna utarbetas; grunden för ett sådant system borde vara att nuvarande primärlåntagare icke ådroges ett ansvar för hypoteksinstitutionens förbindelser utöver det, med vilket de hittills haft att räkna.

Vidare har i en inom hypoteksbanken upprättad promemoria, som ingivits till finansdepartementet, anförts följande.

Underhandsdiskussionerna kring hypoteksinstitutionens författningsproblem ha i huvudsak koncentrerats kring spörsmålet, i vad mån garantilåntagare skulle inordnas under det för institutionen eljest utmärkande systemet med låntagarnas ömsesidiga obegränsade ansvar för institutionens förbindelser, knutet till låntagarnas medlemskap i institutionens primärorganisationer, hypoteksföreningarna.

De under hand framlagda förslagen bygga på förutsättningen att garantilåntagarna skulle erhålla en ställning inom organisationen, jämförlig med primärlåntagarnas. Denna ståndpunkt kan accepteras såvitt fråga enbart vore om medlemskap och rösträtt. Problemets kärnpunkt utgör emellertid låntagarnas personliga obegränsade ansvar. I det följande är det endast sistnämnda problem, som beaktas. Men det torde vara befogat att här anmärka, att frågan om ansvarigheten knappast kan organiskt skiljas från medlemskapet.

Frågan om ett utbyggande av den obegränsade personliga ansvarigheten till att jämväl omfatta garantikrediterna kan ur *det allmännas synpunkt* knappast anses vara av större betydelse. Vilken konstruktion man i detta hänseende än väljer, påverkas icke innebörden av statens garantiförpliktelse. Denna är primär. Vid detta förhållande synes den inom hypoteksinstitutionen allmänt utbredda meningen, att garantikrediterna böra hållas utanför det eljest gällande ansvarighetssystemet kunna tillmätas vitsord.

Åtskilliga synpunkter äro i detta sammanhang att anföra.

Hypoteksinstitutionen räknar med att garantikrediter endast i undantagsfall sökas hos hypoteksförening av andra än sådana, som på grund av primärlån äro medlemmar i hypoteksförening. Ingen garantilåntagare kommer således i praktiken att — genom sin rösträtt — sakna inflytande på förvaltningen av föreningens angelägenheter.

Det har sagts, att hypotekslåntagarnas ansvarighet för institutionens förbindelser saknar praktisk betydelse. Detta är så tillvida riktigt som den hit-

tillsvarande rörelsen icke ännu (efter en snart 100-årig verksamhet) gjort den personliga ansvarigheten aktuell. Men den frågan kan med fog ställas, huruvida en speciell kategori av svenska medborgare, de som innehåva hypotekslån, skola göras personligen ansvariga — låt vara i andra hand — för en kreditgivning, som anordnas av statsmakterna av jordbrukspolitiska och sociala skäl. Statsintresset kräver icke en sådan ordning. För garantikrediter, som upptagas hos centralkassor för jordbrukskredit, affärsbanker och sparbanker, saknas varje motsvarighet härtill. Den invändningen att varje kreditinrättning borde lämna sin medverkan inom garantisystemets ram i enlighet med sina allmänna förutsättningar saknar i detta sammanhang berättigande. Alla andra kreditinrättningar kräva för sin medverkan i garantikreditgivningen vissa rubbningar i de för den ordinarie rörelsen gällande reglerna.

Måhända ligga emellertid betänkligheterna mot ett utsträckande av ansvarighetssystemet framför allt på det psykologiska planet. I sådant hänseende är att märka att varje åtgärd, som väsentligt rubbar de hävdvunna grundvalarna för institutionens rörelse, är ägnad att väcka uppseende och diskussion. Allmänhetens reaktion inför själva det faktum att någonting över huvud taget är i görningen på detta traditionsbundna område är svåröverskådlig. Detta gäller såväl med hänsyn till den låntagande allmänheten som till den förlagsgivande (obligationsköparna). Det är möjligt, kanske sannolikt, att reaktionen ej blir ogynnsam. Vad särskilt placerarna beträffar finnes knappast anledning ifrågasätta annat än att de statsgaranterade obligationerna skulle hos dem mötas med samma förtroende, som alltid tillkommit bankens hittillsvarande, på primärinteckningar i svenska jordbruk grundade obligationsutgivning.

Trots allt kvarstår en ovisshet rörande de psykologiska faktorer, som kunna tänkas spela in vid en sådan förändring av hypoteksverksamheten, som ett följande av förslaget om ansvarighetens utsträckande skulle innebära. I detta läge gör man från hypoteksinstitutionens sida gällande, att förslaget icke bör läggas till grund för lagstiftning, med mindre starka sakskaäl kunna åberopas till förmån för detsamma. Sådana sakskael, bottnande i ett förment allmänintresse finnas, såsom ovan antytts, icke. Ej heller den enskilde låntagarens intressen synas kräva en lösning i enlighet med sist åsyftade ståndpunkt.

Till det nu sagda kommer emellertid ytterligare en synpunkt, som av hypoteksinstitutionen tillmättes utomordentlig vikt. Under hela det utredningsarbete, vilket föregått det nu aktuella utarbetandet av Kungl. Maj:ts proposition, har det aldrig varit tal om annat än att garantikreditgivningen, i den mån den komme att bedrivas av hypoteksinrättningar, skulle hållas skild från inrättningarnas egen kreditrörelse, framför allt såvitt angår delägarnas personliga ansvarighet. Denna sats finnes uttalad i en av 1945 års bankkommittés bostadskreditutredning med skrivelse den 4 oktober 1946 till bankkommittén avlämnad promemoria angående den statliga och halvstatliga bostadskreditgivningens förenhetligande (s. 69). Uttalandet har, såsom synes, närmast haft avseende på de bostadskreditgivande hypoteksinstitutionernas förhållanden. Men vid arbetet med utformande av motsvarande regler för jordbrukskreditgivningen ha andra förutsättningar för institutionernas medverkan icke ens varit under diskussion.

Nu nämnda omständigheter ha återverkat på hypoteksbankens sätt att inom sin institution förbereda hithörande problem. Vid sammanträden med och föredragningar inför institutionens representantskap har utgångspunkten varit den, att nuvarande ansvarighetsregler icke komme att rubbas, och att således primärlånerörelsen icke i detta hänseende skulle påverkas. Nämnda

förhållande, vars betydelse kraftigt understrukits av institutionens lokala representanter, kan därför sägas ha utgjort en förutsättning för medverkan i garantikreditgivningen, i varje fall såtillvida som en dylik medverkan under i detta avseende ändrade förutsättningar måste kräva ett förnyat och tidsödande övervägande från de olika organisationsledens sida.

Departementschefen. Vad först beträffar frågan om erforderliga ändringar i lagen om sparbanker torde jag få erinra om att bankkommitén förutsatt att statsgaranterade jordbrukslån skulle vara uppsägbara från långgivarens sida, så länge låntagaren fullgjorde sina skyldigheter enligt avtalet. Då garantilånen föreslagits få en löptid av upp till 25 år, skulle lånen alltså utlämnas såsom långfristiga amorteringskrediter, därvid räntan kunde vara bunden eller obunden. I det förra fallet komme, till följd av bestämmelserna i 33 § sparbankslagen, långgivaren att under vissa förutsättningar bli skyldig verkställa nedskrivning av lånen, vilket sannolikt vore ägnat att i någon mån minska sparbankernas intresse för att tillhandahålla räntebundna garantilån. Långfristiga amorteringslån med icke bunden ränta torde fördenskull under angivna förutsättning bli den vanligaste typen av garantilån upptaget hos sparbank. Fråga är emellertid om en dylik uppsägbarhet måste utgöra ett villkor för garantilån. Vid bedömandet av denna fråga bör ihåggkommas, att sparbankerna visat sig vara i stånd att i mycket betydande omfattning utlämna krediter, som ehuru formellt uppsägbara på sex månader, likväl i praktiken äro att jämställa med långfristiga lån; det må anmärkas, att sparbankslån undantagslöst godtagas såsom underliggande krediter i tertiärbelånade bostadsfastigheter, oaktat det härvid förutsättes, att sagda krediter skola kvarligga betydligt längre tid än den för amortering av de statsgaranterade jordbrukslånen stadgade maximtiden. Då sistnämnda krediter torde komma att representera ett i förhållande till sparbankernas övriga utlåning tämligen obetydligt belopp, saknas vid en någorlunda normalt fungerande penningmarknad anledning antaga, att de statsgaranterade jordbrukslånen skola uppsägas av banken av det skälet, att banken skulle vilja stärka sin likviditet. Kommer under normala förhållanden på penningmarknaden någon sparbank i likviditetssvårigheter, torde det sålunda kunna förutsättas, att banken undviker att tillgodose sitt behov av likvida medel genom uppsägning av statsgaranterat lån utan i stället anlitar andra utvägar härför, t. ex. söker upplåna medel hos annan kreditinrättning. I sista hand får banken antagas söka åstadkomma en överflyttning av lånet till annan kreditinrättning. Om åter en allmän likviditetskris inträder, torde en uppsägning av statsgaranterat lån knappast vara för banken effektiv. I en dylik situation äro uppenbarligen inga andra åtgärder tillräckliga än penningpolitiska ingripanden av generell räckvidd; och det torde kunna förutsättas, att sådana ingripanden ske under hänsynstagande till intresset att undvika indrivning av statsgaranterade lån. Låntagarnas behov av trygghet mot uppsägning torde alltså bli vederbörligen beaktat, även om de under statlig garanti beviljade jordbrukskrediterna av sparbank utlämnas såsom formellt sett vanliga uppsägningslån. Med hän-

syn härtill och då det ur teknisk synpunkt är enklast att nämnda låneform kommer till användning i de fall, då låntagaren icke önskar bunden ränta, synes kravet på bunden form i sagda fall kunna eftergivnas. Det må tilläggas, att den här redovisade ståndpunkten väl överensstämmer med en av de bärande tankarna bakom bankkommitténs förevarande förslag, nämligen att de enskilda kreditinrättningarna skola inom ett kreditgarantisystem medverka under de former, som äro för inrättningarnas långivning normala.

Såsom redan av det sagda framgår, möter icke något hinder mot att statsgaranterat lån utlämnas såsom *räntebunden* kredit. Sker så får emellertid låntagaren vara beredd bestrida den något ökade räntekostnad, som ett dylikt lån marknadsmässigt betingar, varjämte långgivaren — vilket förut anmärkts — har att iakttaga de i 33 § meddelade nedskrivningsbestämmelserna.

Vad angår de i 25 § upptagna föreskrifterna må framhållas, att i denna paragraf, som reglerar sparbankernas inlåningsrätt, redovisas under första *dels*-stycket vissa såsom särskilt säkra ansedda tillgångar, vilka få utgöra underlag för inlåning. Att lån för vars gäldande staten är ansvarig bör jämfästas med dylika tillgångar synes uppenbart.

Beträffande sparbankernas inlåningsrätt föreskrives vidare, att inlåningen, efter avdrag av vissa kassatillgångar, icke må överstiga ett i förhållande till sparbankernas fonder bestämt belopp. Enligt en år 1937 tillkommen övergångsbestämmelse, som gäller för tiden t. o. m. år 1949 och som torde vara tillämplig för praktiskt taget alla sparbanker, utgör detta belopp femtio gånger fonderna. Vidare har Kungl. Maj:t genom lagen den 30 juni 1947 (nr 321) med särskilda bestämmelser angående sparbanks inlåning erhållit rätt att i individuella fall medgiva förlängning av nyssnämnda tid till utgången av år 1952. Anledning torde saknas att på grund av sparbankernas medverkan vid utlämnande av statsgaranterade jordbrukslån företaga ändring i sagda bestämmelser, vilka lära komma att omprövas vid den förestående mera allmänna översynen av sparbankslagstiftningen.

Beträffande 26 § bör erinras om att förevarande paragraf år 1946 (SFS nr 398) var föremål för den ändringen, att ett nytt stycke, det nuvarande sjätte stycket, tillades. Sagda ändring föranleddes av det förhållandet, att vid 1946 års riksdag beslut fattats om att statlig kreditgaranti under vissa förutsättningar kunde lämnas beträffande lån, som av person med akademisk eller därmed jämförlig examen upptagits hos bl. a. sparbank. Det sålunda gjorda tillägget motiverades därmed (prop. nr 269/1946, s. 12), att vad i paragrafen vore stadgat angående lån, för vilket kommun eller dylik samfällighet vore ansvarig, skulle gälla jämväl med avseende å förstnämnda lån. Härigenom utsades alltså, att akademikerlånen, liksom kommunlånen, skulle vara undantagna från de återbetalnings- m. fl. villkor, som eljest gälla för sparbankslån; akademikerlånen borde med andra ord kunna utlämnas på de villkor, som bäst vore förenliga med lånens syfte.

Då de med statlig garanti försedda jordbrukslånen naturligen böra be-

handlas på samma sätt som akademikerlånen, torde sjätte stycket böra så omredigeras, att även förstnämnda lån bli jämställda med lån, för vilket kommun är ansvarig. Eftersom det kan tänkas, att statlig garanti av här ifrågavarande innebörd kan komma att införas beträffande lån för andra ändamål — det må erinras att sådan garanti i princip beslutats av 1948 års riksdag (prop. nr 78, riksd. skr. 115) beträffande lån åt den som genomgått polisskola — har det ansetts lämpligt att låta sjätte stycket erhålla en mera allmängiltig utformning.

Vad i 28 § föreskrives rörande ledamot av sparbanks styrelse eller hos sparbank anställd tjänsteman grundas därpå, att personer som äro ansvariga för sparbankens rörelse icke böra få upptaga eller ställa borgen för lån hos sparbanken, med mindre säkerheten för lånet är att anse som särskilt kvalificerad. Då statsgarantien självfallet har denna egenskap, bör rätt att hos sparbanken upptaga lån mot sådan garanti tillerkännas här nämnd person.

I fråga om 33 § bör nämnas att sparbank — såsom förut framhållits — kan utlämna statsgaranterat jordbrukslån såsom räntebunden kredit. På sätt gäller i fråga om andra av sparbank utlämnade räntebundna lån bör sådan kredit under vissa förutsättningar bli föremål för nedskrivning. Vid införande av bestämmelser härom synes statsgaranterat lån i avseende å den erforderliga nedskrivningens storlek böra jämföras med obligation utfärdad av svenska staten. Redaktionella skäl tala emellertid för att stadgandet infogas i det moment av 33 §, som upptager nedskrivningsbestämmelser beträffande bundna kommunlån.

Några ytterligare ändringar i lagen om sparbanker torde icke i detta sammanhang vara erforderliga.

Vad härefter angår frågan, huruvida ändringar erfordras i lagen om bankrörelse, må erinras om att affärsbankernas medelsanskaffning grundas väsentligen på kortfristig inlåning, delvis av åvista-karaktär. Till följd härav äro bankerna genom bestämmelser i sina bolagsordningar förhindrade att — utom såvitt angår de s. k. avbetalningslånen, vilkas löptid dock är begränsad till högst 10 år — bevilja långfristiga amorteringskrediter. Emellertid ha affärsbankerna sedan lång tid tillbaka, genom att underlåta uppsägning av lån eller genom att medgiva förlängning av korttidslån, kunnat tillhandahålla krediter, som i realiteten äro att likställa med långfristiga amorteringskrediter eller stående lån; det anförda avser särskilt affärsbankernas fastighetsbelåning. Med hänsyn härtill och då statsgaranterade jordbrukslån, som må bli placerade hos affärsbankerna, torde komma att representera blott en ringa del av deras utlåning, synes det kunna tillåtas, att sagda lån utlämnas såsom, formellt sett, kortfristiga krediter. Det bör emellertid kunna förutsättas, att affärsbankerna, liksom sparbankerna, söka undvika att till stärkande av sin likviditet uppsäga statsgaranterat jordbrukslån eller att de, om likviditetsintresset kräver uppsägning, medverka till att lånet överflyttas till annan kreditinrättning.

För att de anspråk, som sålunda ställas på affärsbankerna, skola kunna uppfyllas, måste emellertid varje affärsbank anpassa omfattningen av sin garantikreditgivning efter det inlånade kapitalets struktur och rörelsens beskaffenhet i övrigt. Man kunde därför möjligen tänka sig, att i bankernas bolagsordningar eller eventuellt i banklagen intoges bestämmelser rörande den omfattning, vari sagda kreditgivning högst kunde tillåtas. Mera lämpligt synes emellertid vara att anförtro den erforderliga övervakningen åt bank- och fondinspektionen, varigenom en smidigare kontroll kan utövas.

Det kunde möjligen övervägas att, såsom föreslagits beträffande sparbankerna, vidga affärsbankernas rätt att bevilja funktionärskrediter till att avse jämväl statsgaranterade jordbrukslån. Behov härav synes emellertid knappast föreligga, eftersom de berörda affärsbanksfunktionärerna endast i sällsynta undantagsfall torde kunna ifrågakomma som garantilåntagare.

Vad slutligen angår frågan om ändringar i författningarna rörande landshypoteksinstitutionen är sagda institution uppbyggd enligt kooperativa principer, varför den frågan först bör avgöras, huruvida garantilåntagare skall vara medlem i hypoteksförening och följaktligen röstberättigad i föreningsangelägenheter samt underkastad det solidariska ansvar, som grundas på skuldförhållandet. Ur principiell synpunkt förefaller det naturligt, att den som anlitar en kooperativ kreditinrättning också blir medlem i rörelsen. Vidare bör framhållas, att en anordning med olika låntagarkategorier skulle medföra olägenheter av teknisk art, vilket utförligt utvecklats i samband med de ändringar i här avsedda förordningar, som genomfördes, då hypoteksinstitutionen vid 1930 års riksdag (prop. nr 265/1930, s. 30; SOU 1929: 36 s. 70—71) tillerkändes rätt att belåna växande skog. Möjligen kunde det, i analogi med vad som skedde vid angivna tillfälle, från formell synpunkt hävdas, att hypoteksföreningarnas delägare vid tiden för garantikrediternas tillkomst icke borde underkastas ansvar för dessa lån. Den enda reella motiveringen härtill skulle emellertid vara den, att statsgarantin ej kunde som säkerhet jämföras med de in-teckningar, vilka enligt gällande bestämmelser utgöra pant för beviljade lån. Då en sådan undervärdering av den statliga garantien uppenbarligen saknar grund, har det icke syntts erforderligt att i avseende å medlemskap och ansvarighet göra åtskillnad mellan garantilåntagare och övriga låntagare hos hypoteksförening.

I enlighet med det anförda skulle alltså de förordningar, som reglera hypoteksinstitutionens verksamhet, behöva ändras och kompletteras allenast såvitt angår sådana bestämmelser, som innefatta hinder, å ena sidan för garantilåntagarna att vinna delägarskap i förening och att erhålla lån mot säkerhet av allenast statens garanti, samt å andra sidan för hypoteksbanken att använda sagda lån som underlag för sin egen upplåning.

Författningstekniskt torde ändringar böra vidtagas i §§ 9 och 13 i förordningen angående Sveriges allmänna hypoteksbank. Dessa paragrafer, som reglera frågan om säkerheten för hypoteksbankens upp- och utlåning, böra ändras sålunda, att statsgaranterade jordbrukslån godtagas såsom

hypotek. Detta sker enklast därigenom, att orden »i jordegendom» utgå ur vartdera författningsrummet.

Möjligen skulle det kunna göras gällande, att innehavarna av hypoteksbankens nuvarande obligationer borde bevaras vid sin rätt till täckning för sina fordringar i de ursprungliga säkerhetstillgångarna, och att man följaktligen, i analogi med vad som skedde vid skogsbelåningsens införande, borde tillskapa särskilda övergångsbestämmelser i sådant syfte. Då emellertid de av staten garanterade jordbrukslånen uppenbarligen kunna som obligationshypotek jämföras med de panträtter, vilka utgöra säkerhet för nu utelöpande obligationer, torde dylika övergångsbestämmelser icke vara erforderliga.

I förordningen angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända, torde den i § 2 givna bestämmelsen angående förutsättningarna för vinnande av delägarskap i hypoteksförening kompletteras med en föreskrift av innebörd, att garantilåntagare kan vinna inträde i sådan förening, utan att sagda förutsättningar äro uppfyllda. Vidare må framhållas, att i §§ 4—12 regleras förutsättningarna för beviljande av lån åt delägare i hypoteksförening samt de villkor, som hänföra sig till säkerheten för lån. Den enklaste metoden att möjliggöra för förening att bevilja lån jämväl åt den, som erhållit statlig kreditgaranti, torde vara att meddela uttrycklig föreskrift härom i en särskild paragraf — betecknad § 12 a — som i förordningen inskjutes närmast efter § 12.

De för hypoteksföreningarna gällande reglementena torde innehålla vissa bestämmelser, som utgöra hinder för föreningarna att delta i garantilåneverksamheten. Därest föreningarna önska medverka häri, få de förutsättas komma att i vederbörlig ordning genomföra de härför erforderliga åtgärderna.

Vissa andra ändringar på banklagstiftningens område.

Ändring i 22 § lagen om sparbanker.

Enligt 22 § andra stycket lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker må en och samma insättares tillgodohavande icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver visst i reglementet bestämt belopp, högst trettiotusen kronor; dock må Konungens befallningshavande, då särskilda skäl därtill föranleda, meddela sparbank tillstånd att i fråga om viss insättares tillgodohavande höja det sålunda bestämda beloppet. Sparbankernas inlåningsrörelse regleras därjämte genom föreskrifterna i dels 25 § lagen om sparbanker och dels lagen den 30 juni 1947 (nr 321) med särskilda bestämmelser angående sparbanks inlåning.

I en den 29 januari 1948 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrift har *svenska sparbanksföreningen* hemställt bland annat, att 22 § andra styc-

ket lagen om sparbanker måtte ändras att avse ett maximibelopp av 60 000 kronor i stället för 30 000 kronor.

Såsom motivering för sin hemställan har föreningen anfört, att den i sparbankslagstiftningen förekommande dubbla regleringen av inlåningsrörelsen saknade motsvarighet hos affärsbanker och jordbrukskassor, som vore oförhindrade att utan begränsning mottaga medel från en och samma insättare utom på sparkasseräkning, för vilken funnes viss begränsning. Sparbankerna i Danmark, Finland och Norge hade icke någon mot den citerade inlåningsregeln i 22 § svarande bestämmelse och hade sålunda rätt att efter eget bedömande mottaga medel från en och samma insättare. För de svenska sparbankerna hade i reglementena i allmänhet införts det i lagen angivna maximibeloppet, 30 000 kronor. En del mindre sparbanker hade 20 000 kronor eller t. o. m. 10 000 kronor såsom maximum. Sparbanksföreningen hade redan tidigare övervägt att hos Kungl. Maj:t göra framställning om ändring beträffande regeln i 22 § andra stycket sparbankslagen. Föreningen hade emellertid då ansett sig böra låta anstå med att taga upp frågan i avvaktan på den i utsikt ställda allmänna översynen av sparbankslagen. Då nu postsparbanken erhållit en höjning av sitt insättningsmaximum från 5 000 till 10 000 kronor och framställningar gjorts om höjning av maximum för affärsbankernas och jordbrukskassornas sparkasseräkningar, funne föreningen det angeläget att också regeln om sparbankernas insättningsmaximum omprövades.

Föreningen har vidare anfört.

Föreningen har principiellt den uppfattningen, att regeln i 22 § andra stycket sparbankslagen borde upphävas, varigenom sparbankerna skulle inom ramen av de allmänna inlåningsreglerna erhålla något av samma rörelsefrihet som affärsbanker och jordbrukskassor redan ha samt bli likställda med sparbankerna i övriga nordiska länder. Det dispensförfarande, som stadgas i lagrummet, torde sakna motsvarighet hos något annat sparinstitut och är säreget genom att på en statlig myndighet lägga ett visst ansvar för en speciell affärsangelägenhet mellan en sparbank och dess insättare. Sparbankerna äro de äldsta enskilda sparinstitutet i landet, deras verksamhet präglas av försiktighet och säkerhet, och det är därför svårförståeligt, att det skulle vara mera påkallat att genom lagbestämmelser och dispensförfarande kringskära sparbankernas möjlighet att mottaga medel från en och samma insättare än då fråga är om andra institut, exempelvis de jämförelsevis nybildade jordbrukskassorna. Ej heller från likviditetssynpunkt torde numera något behov av regeln förefinnas, ty *dels* gälla ganska långfristiga uppsägningstider, upp till 4 månader, så snart fråga är om belopp över 1 000 à 2 000 kronor, *dels* ha större tillgodohavanden, som sparbankerna ansett sig kunna och böra mottaga, i allmänhet representerat ett lugnare och mera avvaktande insättartemperament än många mindre tillgodohavanden, och *dels* slutligen har sparbankernas förmåga att möta krav på likviditet ytterligare förstärkts genom tillkomsten av sparbankernas bankaktieholag.

Föreningen har vidare — under återopande att penningvärdets fall och kundernas önskan att hålla sig till ett och samma sparinstitut samverkat till att nu gällande insättningsmaximum vore för litet — hänvisat till följande jämförelse mellan sparbankernas verksamhet åren 1940 och 1945.

Vid ut- gången av år	Antal konton över 30 000 kronor	Behållning å dessa konton milj. kr.	Antal konton över 20 000 kr. men högst 30 000 kr.	Behållning å dessa konton milj. kr.
1940.....	5 730	218·8	11 754	282·5
1945.....	10 070	354·9	22 182	534·1

I anslutning härtill har föreningen upplyst, att kontona över 30 000 kronor vore antingen dispenskonton eller konton som genom räntekreditering överstigit nämnda belopp.

Föreningen har anfört, att ett upphörande av 22 § andra stycket lagen om sparbanker icke nu ifrågasattes; föreningen begränsade sig till att hemställa om en provisorisk lösning av frågan genom en höjning av det i lagrummet angivna beloppet 30 000 kronor. Med föreningens principiella syn på denna sak kunde föreningen icke på annat sätt motivera, att ett visst högre belopp vore särskilt väl avvägt, än att föreningen, i anslutning till den för postsparbanken vidtagna fördubblingen av maximum och till de för affärsbankerna och jordbrukskassorna gjorda framställningarna, ansåge att en höjning av sparbankernas maximum från 30 000 till 60 000 kronor finge betraktas såsom en lämplig åtgärd.

Över nämnda framställning ha, efter remiss, *utlåtanden* avgivits av bank- och fondinspektionen (med bifogande av yttranden från svenska bankföreningen och svenska jordbrukskreditkassan), sparbanksinspektionen, generalpoststyrelsen, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret samt länsstyrelserna i Stockholms, Kristianstads, Göteborgs och Bohus och Västerbottens län.

Bank- och fondinspektionen har anfört.

I fråga om sparbanker med en omslutning överstigande 3 miljoner kronor torde reglementena i allmänhet upptaga 30 000 kronor såsom insättarmaximum. Bland övriga sparbanker lära däremot åtskilliga finnas, vilkas reglementen föreskriva ett lägre dylikt belopp, och inspektionen har under hand erfarit, att länsstyrelserna hittills intagit en restriktiv ståndpunkt, då beträffande sparbank, som sist nämnts, fråga uppkommit om bestämmande av insättarmaximum till det högsta i lag medgivna beloppet.

Vad sparbanksföreningen åberopat till stöd för förslaget om ändring av angivna lagrum utgör enligt inspektionens mening motiv för en höjning av gällande insättarmaximum. Med hänsyn till likviditetsintresset torde dock en viss försiktighet härvid böra iakttagas, helst som en viss förskjutning i inlåningens sammansättning torde ha ägt rum mot ökad inlåning av mera rörlig art. Med hänsyn härtill anser inspektionen, att insättarmaximum icke bör höjas till belopp över 50 000 kronor. För de mindre sparbankerna torde emellertid även sagda belopp vara väl högt, och det bör vidare framhållas, att ifrågavarande banker endast i undantagsfall torde vara i behov av ett insättarmaximum överstigande det i gällande lag fastställda. Var gränsen mellan de olika sparbankskategorierna skall dragas är en avvägningsfråga. Med anknytning till länsstyrelsernas i det föregående redovisade praxis vill inspektionen föreslå, att den generella höjning av insättarmaximum, som inspektionen ansett godtagbar, begränsas

till att avse sparbanker med en omslutning överstigande 3 miljoner kronor. Begreppet omslutning torde härvid, liksom skett i 27 § sparbankslagen, kunna beskrivas såsom summan av insättarnas behållning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut.

Svenska bankföreningen har gjort gällande, att det nuvarande maximumbeloppet, 30 000 kronor, alltså i stort sett inkluderade vad som normalt kunde utgöra frukten av individuellt sparande i egentlig mening och att sålunda denna gräns för sparbankernas inlåning från enskilda personer normalt måste sägas alltså vara tillräckligt hög. För enstaka fall av annan innebörd stode ju alltid dispensregeln till buds. Ostridigt vore, att inlåningsmedel, som härrörde från näringsföretags och andra juridiska personers rörelse, i regel vore av alltför kortsiktig art för att läggas till grund för långfristig utlåning. Föreningen ställde sig därför avvisande emot den ifrågasatta höjningen av sparbankernas normala insättningsmaximum.

Svenska jordbrukskreditkassan har förklarat, att kassan i och för sig intet hade att erinra mot en jämkning av gällande maximumbelopp. Den omständigheten att maximumbeloppet för sparkasseräkning hos affärsbank och centralkassa för jordbrukskredit förutsattes skola höjas från 4 000 till 8 000 kronor, finge dock icke anses såsom konsekvens medföra, att även maximumbeloppet för motboksräkning hos sparbank fördubblades d. v. s. höjdes från 30 000 till ej mindre än 60 000 kronor.

Sparbanksinspektionen har förklarat sig hysa den uppfattningen, att en höjning av det högsta belopp, som sparbank utan särskilt tillstånd av vederbörande länsstyrelse finge mottaga från en och samma insättare, skulle vara gagnelig för sparbanksrörelsen och lämplig även med hänsyn till det allmännas intressen. Den inkomstutveckling och förmögenhetsökning som ägt rum inom landet sedan år 1923, då nuvarande sparbankslag utfärdades, hade medfört, att det insättningsmaximum som fixerades vid nämnda tillfälle under nuvarande förhållanden bleve av restriktivare karaktär än som var fallet vid tillkomsten av bestämmelsen i fråga. Såsom i förevarande framställning visades hade tillgodohavanden i sparbankerna å belopp över 20 000 kronor vuxit kraftigt under senare år med avseende på såväl totalbeloppet därav som antal konton. Det borde även påpekas, att antalet enskilda personers förmögenheter över 20 000 kronor enligt avgivna deklarationer hade i stort sett fördubblats mellan åren 1920 och 1946. Det vore därvid att märka, att levnadskostnadsindex i 1914 års serie utan direkta skatter enligt socialstyrelsens beräkningar var 270 vid utgången av år 1920 och 237 vid 1946 års slut, och att alltså förändringar i penningvärdet borde kunna lämnas därhän vid denna jämförelse. Här anförda siffror bevisade emellertid icke i och för sig, att insättningsmaximum för motboksräkning borde fördubblas men syntes dock enligt sparbanksinspektionens förmenande tyda på att en höjning av sagda maximum, vid anläggandet av oförändrade synpunkter i övrigt på ämnet, skulle vara motiverad.

Sedan sparbanksinspektionen redogjort för grunderna till de nuvarande bestämmelserna om insättningsmaximum, har inspektionen vidare anført.

Därest sparbanksinspektionen skulle söka summera de skäl, som föranlett begränsning av sparbankernas rätt att mottaga insättningar från en person och vilka ännu torde kunna tilläggas viss giltighet, skulle de enligt inspektionens förmenande vara i huvudsak följande.

1. Sparbank har till ändamål att befordra sparsamhet genom att bedriva in- och utlåning av penningar och därmed i samband stående verksamhet och bör för ett rätt fullgörande av denna uppgift icke draga till sig annat kapital än som härrör ur sparande och som söker varaktig placering mot säker förräntning. Genom mottagande av större lätttröligt kapital skulle sparandets villkor försämras. Det bör emellertid härvid anmärkas, att under begreppet sparkapital under årens lopp kommit att inrymmas väsentligt större belopp än som tidigare normalt hänfördes till dylika medel.

2. Ur likviditetssynpunkt är det en fördel, att varje insättares tillgodohavande är underkastat begränsning.

Sparbanksföreningen hävdar häremot i sin framställning principiellt den uppfattningen, att regeln i 22 § andra stycket sparbankslagen borde upphävas, varigenom sparbankerna skulle inom ramen av de allmänna inlåningsreglerna erhålla något av samma rörelsefrihet, som affärsbanker och jordbrukskassor redan ha, samt bliva likställda med sparbankerna i övriga nordiska länder. Även om föreningen från sina utgångspunkter icke nu framfört krav på slopande av det individuella insättningsmaximum utan nöjt sig med en begäran om höjning av samma maximum till dubbla beloppet, har likväl dess principiella inställning sådan betydelse för framställningens bedömande, att inspektionen anser sig böra göra några reflexioner i anslutning till föreningens anförda uttalande.

Enligt inspektionens uppfattning bör man icke negligera den sakliga innebörden i den skillnad, som med avseende på verksamhetens ändamål föreligger mellan olika penninginstitut. Det är de djupa ledens — av större och mindre sparare — intressen och icke någon önskan att binda sparbankledningarnas handlingsfrihet, som dikterat ifrågavarande begränsning. Det är i och för sig icke någon fördel för de sparare, som göra sina insättningar i affärsbanker och jordbrukskassor, att dessa ha större frihet att mottaga medel å kapitalräkning än sparbankerna å motboksräkning. Men eftersom en fri kapitalräkning väl bör finnas för det större kapital, som det å andra sidan icke vore till någon fördel för sparbankerna att mottaga, om dessa identifieras med sina sparare, är det svårt att inse att rätten till insättning å kapitalräkning skulle kunna vara begränsad. Ett slopande av insättningsmaximum i sparbankerna torde få till följd, att motsvarande begränsning borttoges även för postsparbankens och — beträffande sparkasseräkning — affärsbankernas och jordbrukskassornas del. Sparbanksinspektionen vill ifrågasätta om icke detta, för att uttrycka saken med ord som redan citerats, vore att lagstifta i strid med sparbankernas egna intressen.

Vad jämförelsen med sparbankerna i övriga nordiska länder beträffar, vill inspektionen framhålla, att dessa sparbanker, främst i Finland och Norge, ha en betydligt mer affärsmässigt betonad rörelse än sparbankerna i Sverige. I intet av grannländerna är motboksräkningen så karakteristisk för sparbanksrörelsen som här i landet. En utveckling till den större frihet i flera avseenden, som kännetecknar särskilt sparbankerna i Finland och Norge, vore emellertid enligt sparbanksinspektionens uppfattning icke lycklig för våra svenska sparbanker och skulle säkerligen medföra konsekvenser, som knappast skulle bliva till fördel för spararna vare sig bland insättare eller låntagare. Enligt inspektionens uppfattning är nämligen det svenska sparbankssystemet just på grund av sin naturliga inriktning helt på sparandets problem bäst avpassat för våra förhållanden, vilket bland annat ytt-

rar sig däri — om en jämförelse skall göras med grannlänternas sparbanker, ehuru en sådan på grund av olika förutsättningar lätt blir missvisande — att den räntemarginal, som kunnat hållas av svenska sparbanker icke någonstans i övriga Norden varit fördelaktigare för sparbankernas kunder. Detta är enligt inspektionens mening av väsentlig betydelse för frågans bedömande.

Därest utländska förebilder skola åberopas, kan det icke vara ur vägen att även peka på det kapitalstarka U. S. A. I vissa stater förekommer ingen individuell begränsning av insättningsrätten, men i flertalet torde sådan finnas. Maxima från 5 000 till 10 000 dollars äro vanliga. I staten New York var maximum före 1926 5 000 dollars och torde nu vara 7 500 dollars.

Inspektionen är icke av den uppfattningen, att ett slopande av insättningsmaximum i sparbankerna omedelbart skulle leda till att rörelsen ändrade karaktär. Så torde i regel icke bliva fallet. Även nu är det flera sparbanker som åtnöjas med lägre maximum än enligt det högsta i sparbankslagen medgiva, ehuru de äro av den storleksordning, att hinder icke skulle möta för dem från tillsynsmyndigheternas sida att få högre maximum fastställt. Det finnes exempelvis en sparbank med en omslutning å nära 90 miljoner kronor, som arbetar med ett högsta insättningsbelopp å 20 000 kronor. Men tendenser ha å andra sidan framträtt, som peka i annan riktning. Vissa sparbanker visa mycket liten motståndskraft inför framställningar om att insättningar skola få göras å stora belopp, som endast kunna mottagas efter vederbörligen beviljad dispens. En sparbank, som hade mer än 20 procent av insättarbehållningen placerad i kassa och bankfordringar, ansökte likväl om sådan dispens, ehuru dess beviljande måste innebära en försämring av förräntningsmöjligheterna. Ett par andra sparbanker sökte dispens för medel, som de icke kunde mottaga utan att överskrida eller praktiskt taget helt utnyttja den totala inlåningsrätten. Det är uppenbart, att sparbanker i dylika fall böra reservera resterande inlåningsmöjligheter för de sparare, som vilja göra insättningar inom i reglementet angivet insättningsmaximum. Vidare ha ett par mindre sparbanker systematiskt sökt att dispensvägen erhålla större insättningsbelopp för att utveckla sin rörelse; därest legalt maximum icke funnits, skulle deras insättarbehållningar till mycket stor del — dispensansökan kunde vid ett enda tillfälle avse insättningar, som motsvarade 40 procent av redan inestående insättarmedel — ha kommit att utgöras av några få stora tillgodohavanden. En del sparbanker ha icke heller kunnat motstå frestelsen att inom legalt maximum mottaga insättningar från affärs- och industriföretag, som ibland systematiskt sökt utnyttja sparbankerna för sina överskottsmedel. Man kan i dylika fall icke frigöra sig från intrycket, att sparbanken i avsaknad av legalt maximum skulle mottagit vida större belopp till förfång för dess egentliga insättare.

Vad sedan likviditetssynpunkterna angår, torde det vara riktigt, att det samlade sparbanksväsendet blivit bättre rustat att möta en likviditetskris, bland annat genom fastare sammanhållning och tillkomsten av centralorganet sparbankernas bankaktiebolag. Å andra sidan bör emellertid ej heller förglömmas, att många sparbanker genom utnyttjande av rätten att utlämna bundna in-teckningslån bundit sina tillgångar i större utsträckning än tidigare. Vad ovan anförts om vissa fall av expansionslust torde vidare utgöra belägg för den uppfattningen, att likviditetskravet icke alltid tillräckligt beaktas. Detta gäller särskilt de mindre sparbankerna. För deras del torde därför bestämmelserna om insättningsmaximum vara av icke obetydligt värde även ur likviditetssynpunkt.

Med det nu sagda vill inspektionen beträffande den av föreningen deklarerade principiella ståndpunkten rörande slopandet av bestämmelserna om individuellt insättningsmaximum ha understrukit, att denna fråga icke kan bedömas isolerad utan måste upptagas i samband med överväganden om sparbanksrörelsens rätta inriktning, reglerna om den totala inlåningsrätten, uppsägningsvillkoren för innestående medel, kassareservsbestämmelserna, möjligheterna till bundna placeringar samt de speciella frågor, som sammanhånga med sparbankernas mycket olika storleksordning. Hela detta problemkomplex bör upptagas till prövning i ett sammanhang vid den revision av sparbankslagen, som ställts i utsikt. Resultatet av denna bör icke nu föregripas genom avgöranden av mera principiell innebörd.

Även om det i och för sig icke kan anses uteslutet, att en kommande översyn av sparbankslagen kan giva vid handen, att en höjning av i 22 § sparbankslagen angivet insättningsmaximum av den storleksordning som förordas av föreningen är förenlig med de synpunkter inspektionen anlägger på ämnet, synes försiktigheten dock bjuda, att man på ovan anförda grunder nu stannar vid en väsentligt mindre ökning, exempelvis med 50 procent av nuvarande legala maximum. Föreningens hänvisning till att motsvarande högsta belopp för postsparbankens del höjts till det dubbla och att affärsbanker och jordbrukskassor ansökt om likaledes fördubbling av insättningsmaximum för av dem använd sparkasseräkning kan icke få vara avgörande, eftersom utgångsläget i dessa fall är alltför olika.

När inspektionen tillstyrker att en höjning redan nu bör företagas, sker det förnämligast av tre skäl. För det första står åtgärden i god samklang med uppmaningarna till ökat sparande. För det andra äro stora konton mera lönande för sparbankerna än små, under förutsättning att det är fråga om varaktiga insättningar. Sparbankerna kunna ha behov härav vid ett eventuellt genomförande av 1945 års bankkommittés förslag om en statlig kreditgarantigivning, som för sparbankernas del torde betyda i viss mån ökade kostnader men samtidigt minskad räntemarginal. För det tredje kunna sparbankerna bliva i behov av ökad men dock varaktig inlåning under nyssnämnda förutsättning angående fastighetskreditens ordnande.

Under hänvisning härtill har sparbanksinspektionen tillstyrkt att det i 22 § andra stycket lagen om sparbanker angivna beloppet å 30 000 kronor provisoriskt höjdes till 45 000 kronor.

Generalpoststyrelsen har anfört, att ur de synpunkter styrelsen hade att beakta vid handhavandet av postsparbanksrörelsen intet funnes att erinra mot höjning av det för sparbankerna gällande insättningsmaximum. Förslaget om höjning till just 60 000 kronor hade i framställningen icke motiverats på annat sätt än genom hänvisning till bl. a. den för postsparbanken nyligen vidtagna fördubblingen av motsvarande maximibelopp. Man kunde möjligen därav bibringas den uppfattningen, att sparbanksföreningen ansåge, att den tidigare relationen mellan de för resp. sparinstitutioner gällande insättningsmaxima en gång för alla fastställdes såsom normal och att den därför även framdeles borde iakttagas. Detta vore och borde heller icke vara förhållandet.

Fullmäktige i riksbanken ha funnit det vanskligt att på grundval av den knapphändiga utredning, som föreläge i ärendet, bedöma konsekvenserna av en höjning av insättningsmaximum av den storleksordning föreningen ifrågasatt. Därest avgränsningen mellan sparbankernas och andra bank-

inrättningars verksamhetsområden icke skulle utsuddas, syntes det vara av vikt att avvåga sparbankernas insättningsmaximum på sådant sätt, att huvudsakligen endast medel, som härrörde ur sparande droges till sparbankerna. Om sparbankerna i någon nämnvärd omfattning skulle komma att förvalta större och mera rörliga insättarbelopp, syntes vissa svårigheter komma att uppstå bl. a. därigenom att sparbankerna vid placeringen av förvaltade medel icke kunde bortse från ökade anspråk på likviditet. Frågan om insättningsmaximum syntes även böra bedömas mot bakgrunden av de för sparbankerna gällande inlåningsreglerna, som för närvarande vore provisoriskt vidgade. Höjning av insättningsmaximum komme att medföra ökad press på ramen för sparbankernas inlåningsrätt, särskilt om höjningen — såsom föreningen av praktiska skäl föresloge — skall gälla automatiskt för samtliga sparbanker, utan beaktande av de särskilda förhållanden, som kunde föreligga för olika sparbanker. Av skäl som nu anförts syntes frågan om sparbankernas insättningsmaximum böra göras till föremål för en grundligare utredning. Med hänsyn till det större sammanhang, i vilket detta spörsmål borde ses, borde denna utredning lämpligen infogas i den allmänna revision av sparbankslagen, som vore att förvänta. Denna ståndpunkt borde dock icke utgöra hinder för att man i avvaktan på utredningsresultatet nu vidtoge en måttlig höjning av insättningsmaximum, som kunde vara motiverad av bl. a. angelägenheten att bereda sparbankerna möjlighet att emottaga ökade sparmedel. I detta hänseende syntes emellertid en väsentligt lägre höjning än den av föreningen föreslagna — exempelvis med 25 procent — vara tillfyllest. I övrigt syntes man tillsvidare böra anlita de dispensmöjligheter som sparbankslagen anvisade.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha uttalat, att — även om av de statistiska uppgifter som sparbanksföreningen åberopade framginge, att något större behov av höjning av insättares maximibelopp knappast föreläge och det därför kunde ifrågasättas att begränsa höjningen till ett lägre belopp än det föreslagna — fullmäktige dock ej ville motsätta sig bifall till den föreliggande framställningen.

Samtliga hörda länsstyrelser ha tillstyrkt en höjning av insättningsmaximum, dock har länsstyrelsen i Kristianstads län ansett, att höjningen borde begränsas till ett maximum av 50 000 kronor.

Departementschefen. Sparbanksföreningen har i sin nu föreliggande framställning hemställt om sådan ändring i 22 § lagen om sparbanker, att det högsta belopp, till vilket en och samma insättares tillgodohavande högst må uppgå, höjes från 30 000 till 60 000 kronor.

Från remissinstansernas sida har i allmänhet vitsordats, att en höjning av nu gällande maximibelopp är motiverad. I fråga om höjningens storlek ha emellertid skiftande uppfattningar kommit till synes. Bank- och fondinspektionen har ansett, att maximibeloppet icke borde höjas till belopp över 50 000 kronor och att höjningen borde begränsas till att avse sparbanker med en omslutning, överstigande 3 miljoner kronor per år. Spar-

banksinspektionen — som framhållit bl. a. att frågan om insättningsmaximum icke kunde bedömas isolerad utan måste upptagas i samband med överväganden om bl. a. sparbanksrörelsens rätta inriktning, reglerna om den totala inlåningsrätten och uppsägningsvillkoren för innestående medel — har föreslagit, att maximibeloppet 30 000 kronor, i avvaktan på den revision av sparbankslagen som ställts i utsikt, provisoriskt höjdes till 45 000 kronor. Enligt vad fullmäktige i riksbanken anfört syntes en väsentligt lägre höjning än den av föreningen föreslagna, exempelvis med 25 procent, vara tillfyllest.

Enligt min mening bör frågan om maximibeloppet för insättning å motboksräkning i sparbank närmare övervägas i samband med en allmän revision av sparbankslagstiftningen. Då det emellertid i nuvarande läge är önskvärt, att möjlighet beredes sparbankerna att i ökad utsträckning emottaga sparmedel, anser jag mig böra tillstyrka att det nu gällande maximibeloppet om 30 000 kronor höjes. Beträffande höjningens storlek torde det — i avvaktan på resultatet av den kommande utredningen rörande sparbankerna — vara lämpligt att stanna vid ett lägre belopp än det av sparbanksföreningen föreslagna; jag förordar, att höjningen begränsas till 10 000 kronor och att maximibeloppet sålunda bestämmes till 40 000 kronor.

Ändring i 52 § lagen om bankrörelse.

Enligt 52 § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse må en och samma insättares tillgodohavande på så kallad sparkasseräkning eller därmed likartad räkning icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver 4 000 kronor.

I en den 29 december 1947 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrift har *svenska bankföreningen* hemställt om höjning av maximibeloppet för insättning å sparkasseräkning från 4 000 till 8 000 kronor.

Till motivering för denna hemställan har bankföreningen — under erinran att maximibeloppet alltsedan år 1923 utgjort 4 000 kronor och dessförinnan uppgått till 3 000 kronor — anfört följande.

Med hänsyn till den avsevärda förändring i penningvärdet som efter hand ägt rum sedan det nuvarande maximibeloppet fixerades, kunde det ha varit befogat, att från affärsbankernas sida redan tidigare framställning gjorts om höjning av detsamma. Orsaken till att så dock hittills icke skett, är framför allt att finna däri, att sparkasseräkningen som inlåningsform helt naturligt icke är av samma betydelse för affärsbankerna som motsvarande räkningar äro för sparbankerna och postsparbanken och att fördenskull intresset att rätta insättningsmaximum efter penningvärdet icke varit så framträdande för affärsbankernas del. Den ökning av penningtillgångarna hos breda lager av vårt lands befolkning, som framför allt under senare år ägt rum, har emellertid gjort, att bankföreningen funnit sig föranlåten att till prövning upptaga frågan, huruvida icke tiden nu måste sägas vara inne för en höjning av maximibeloppet i fråga. Bankföreningen kan för sin del icke finna annat än att så måste sägas vara fallet. Som ett särskilt skäl för att nu vidtaga en sådan höjning även för affärs-

bankernas del vill bankföreningen åberopa, att därigenom skulle i sin mån kunna befrämjas förverkligandet av den allvarliga vädjan till frivilligt sparande som nu framföres från det allmännas sida. Att affärsbankernas inlåning över sparkasseräkning icke spelar en alltför obetydlig roll som sparform framgår däruv, att antalet sparkasseräkningar för samtliga affärsbanker i landet vid årsskiftet 1946/47 utgjorde inemot 1 650 000 stycken med en sammanlagd behållning av över 1,3 miljarder kronor samt att inlåningen å sparkasseräkning erfarenhetsmässigt är synnerligen stabil.

Bankföreningen vill i detta sammanhang erinra om att föreningen i sitt yttrande över generalpoststyrelsens framställning om den höjning av postsparbankens insättningsmaximum från 5 000 till 10 000 kronor, som genomfördes år 1946, framhöll, att frågan därom knappast syntes böra upptagas för sig, då nämligen de av postsparbanken som skäl för höjningen åberopade ändrade förhållandena kunde åberopas jämväl för en omprövning av de fastställda insättningsmaxima för motsvarande inlåningsräkningar jämväl hos övriga penninginrättningar. Vidare må erinras om att bank- och fondinspektionen i sitt utlåtande över samma framställning framhöll, att i händelse av bifall till densamma motsvarande framställning torde vara att förvänta även från affärsbankernas och jordbrukskasserörelsens sida.

Vad beträffar det belopp, till vilket affärsbankernas insättningsmaximum nu bör höjas, får bankföreningen erinra om att då maximibeloppet år 1923 höjdes från 3 000 till nuvarande 4 000 kronor, föredragande departementschefen vid höjningsförslagets framläggande för riksdagen som ett väsentligt skäl för att icke bestämma maximum till 6 000 kronor, som tidigare föreslagits, åberopade den stegring i penningvärdet som då inträtt. Med hänsyn till de väsentligt ändrade förhållanden som sedan dess inträtt har det synts bankföreningen lämpligt och rimligt att maximibeloppet för inlåning å sparkasseräkning hos affärsbankerna höjes från nuvarande 4 000 till 8 000 kronor. Härigenom skulle också återställas den relation till postsparbankens inlåningsmaximum som tidigare varit rådande.

Över nämnda framställning ha, efter remiss, *utlåtanden* avgivits av bank- och fondinspektionen (med bifogande av yttrande från svenska jordbrukskreditkassan), sparbanksinspektionen (med bifogande av yttrande från svenska sparbanksföreningen), generalpoststyrelsen samt fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret.

Framställningen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser med undantag av sparbanksinspektionen.

Svenska sparbanksföreningen har framhållit, att genom svenska bankföreningens framställning hade frågan om relationen mellan gällande insättningsmaxima för bankbolagen, jordbrukskassorna, postsparbanken och sparbankerna ånyo aktualiserats. Sparbanksföreningen ansåge, att en höjning av maximum för bankbolagens — liksom för jordbrukskassornas — sparkasseräkningar icke borde ske utan att frågan om insättningsmaximum på sparbankernas motboksräkning samtidigt omprövades och finge en av förhållandena påkallad lösning.

Sparbanksinspektionen har anfört.

Inspektionen vill inledningsvis erinra om de skäl, som ursprungligen föranlett begränsning av bankaktiebolagens rätt att mottaga insättningar

å sparkasseräkning. Dessa voro i huvudsak *dels* i första hand att det kunde ifrågasättas, om denna inlåningsform, som borde avse uppsamlade av de små besparingarna för att i regel under något längre tid förräntas, över huvud hörde hemma hos de institut, som dreve vanlig bankverksamhet, *dels* att sparkasseräkningen utnyttjats för mycket stora insättningar på en motbok och genom liberala uppsägningsregler blivit en slags kombinerad depositions- och giroräkning, varigenom bankernas inlåningsrörelse kommit att förtryckas, *dels* att mottagandet av stora belopp å sparkasseräkning vore ett kringgående av bestämmelserna om stämpelskatt å depositionsrörelse, *dels* ock slutligen att begränsning av det belopp, som en person finge insätta, införts såväl i den för postsparbanken gällande lagstiftningen som i varje för sparbank fastställt reglemente.

På grund av ändrade förhållanden torde det vara de här i första och sista rummen anförda skälen, som fortfarande äga giltighet. Sparkasseräkningen torde alltjämt avse uppsamlade av mindre besparingar för att i regel under något längre tid förräntas, det vill säga att den är till för en inlåningsrörelse av enahanda art, som den som bedrivs av postsparbanken och de enskilda sparbankerna. Maximering av inlåningen för varje insättare torde därför ha sin största betydelse för att bevara sparkasseräkningens karaktär av verklig sparräkning och samtidigt förhindra, att konkurrensen om sparmedlen skulle leda till försämrade arbetsmöjligheter för de egentliga sparinstitutet och därmed även till sämre betingelser för det mindre sparandet över huvud taget. Det torde vara ett samhällsintresse att detta sparande — och hit bör räknas såväl insättningar som amorteringar å lån — främjas, och det sker enligt inspektionens förmenande bäst genom att det omhänderhaves av de egentliga sparinstitutet, som icke ha något annat mål för ögonen. Genom den begränsning dessa äro ålagda vid mottagandet av insättningar hänvisas det stora kapitalet att begagna sig av affärsbankernas andra inlåningsräkningar, varigenom sparinstitutets intresse för det egentliga sparandet ock bäst vidmakthålles; å andra sidan bör nämnda begränsning hos sparinstitutet motsvaras av sådana bestämmelser hos affärsbankerna, att dessa i gengäld måste avstå från att i större utsträckning draga till sig jämväl det mindre sparandet. Härigenom upprätthålles en lämplig och gagnelig avgränsning å inlåningssidan mellan sparinstitutet och affärsbankerna, varigenom båda parter även bliva hänvisade till att i stort sett verka på var sitt område med avseende på utlåningen.

Från dessa utgångspunkter torde det vara naturligt, att inspektionen anser att försiktighet bör iakttagas vid höjning av insättningsmaximum för bankaktiebolagens sparkasseräkningar. Den omständigheten att motsvarande maximum för postsparbankens del år 1946 blivit höjt till det dubbla förmenar inspektionen icke i och för sig vara avgörande. Att en viss höjning kommer till stånd torde dock få anses berättigad med hänsyn till den ökning av penningtillgångarna hos breda lager av vårt lands befolkning, som framför allt under senare år ägt rum, och det befrämjande av det frivilliga sparandet, som just nu framstår såsom synnerligen önskvärt ur det allmännas synpunkt. I sistnämnda hänseende torde emellertid varken insättningsmaximum för sparkasseräkning eller för sparinstitutets räkningar spela någon större roll. För den insättare som nått angivna gränser stå alltid andra placeringsmöjligheter till buds.

Bankföreningen har såväl denna gång som när den senast, år 1921, gjorde framställning om höjning av insättningsmaximum för sparkasseräkning — likaledes till det dubbla — åberopat den enligt dess mening avsevärda förändring i penningvärdet, som efter hand ägt rum sedan maximibelopp-

pet sist fixerades. Inspektionen kan icke finna att detta skäl, sett mot bakgrunden av den verkliga utvecklingen, bör tillmätas större betydelse. När höjning av maximum förra gången ägde rum genom beslut vid 1923 års riksdag, begränsades den under hänvisning i Kungl. Maj:ts proposition i ärendet till det åter stigande penningvärdet till 33¹/₂ procent av förutvarande högsta insättningsbelopp. Sedan dess har levnadskostnadsindex utan direkta skatter, med 1914 som basår, enligt socialstyrelsens beräkningar stigit från 174 i mars månad år 1923 till 244 vid 1947 års utgång eller med 40,2 procent. I och för sig synes denna siffra icke motivera större procentuell höjning än den som förra gången kom till stånd.

Under hänvisning till det anförda får inspektionen tillstyrka, att det i 52 § lagen om bankrörelse stadgade maximibeloppet för insättning å sparkasseräkning måtte höjas; inspektionen vill härvid likväl uttala tveksamhet om höjningen icke lämpligen borde stanna vid lägre belopp än det av bankföreningen begärda.

I detta sammanhang torde böra omnämnas, att genom förordningen den 24 maj 1946 (nr 218) om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken genomfördes för postsparbankens del en höjning av insättningsmaximum från 5 000 till 10 000 kronor (se propositionen nr 102/1946, bankoutslottets utlåtande nr 33/1946 och riksdagens skrivelse nr 235/1946).

Departementschefen. Såsom framgår av det nu anförda har insättningsmaximum på sparkasseräkning och därmed likartad räkning hos bankbolagen sedan år 1923 utgjort 4 000 kronor. Med hänsyn till de ändrade förhållanden som inträtt under tiden därefter torde en höjning av detta maximum vara motiverad. I överensstämmelse med vad flertalet remissinstanser förordat tillstyrker jag, att insättningsmaximum höjes till 8 000 kronor.

Höjning av grundfonden för Sveriges allmänna hypoteksbank.

Enligt § 4 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank — sådan paragrafen lyder jämlikt förordningen den 6 juni 1930, nr 203 — överlämnar staten till grundfond för hypoteksbanken genom riksgäldskontoret ett belopp av 60 miljoner kronor i av staten utgivna obligationer, ouppsägbara å innehavarens sida samt förskrivna med 4¹/₂ procent årlig ränta; och äger banken förfoga över dem efter vad i förordningen närmare angives. Vidare stadgas i § 5, att hypoteksbanken må utgiva obligationer mot säkerhet i jordegendom på landet, och att sammanlagda beloppet av utelöpande obligationer icke vid något tillfälle må uppgå till mera än 10 gånger beloppet av grundfonden.

I en den 21 oktober 1947 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrift har *Sveriges allmänna hypoteksbank* anført, att beloppet av bankens utelöpande obligationer den 15 oktober 1947 uppgått till cirka 584 miljoner kronor. Obligationsskulden närmade sig således den högsta gräns, som författning-

en härutinnan uppställde och hypoteksbanken stode nu inför nödvändigheten att hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärders vidtagande för höjning av grundfonden i syfte att bereda banken ökade upplåningsmöjligheter. Den nu föreliggande situationen hade uppkommit på grund av den under år 1947 osedvanligt stora utlåningsökningen. Från bankens sida hade man med ledning av lånefrekvensen från närmast föregående år icke ansett behövt att göra någon framställning i här berörda fråga förrän i så god tid, att ärendet kunde underställas 1948 års riksdag. Under återopande härav hemställdes att Kungl. Maj:t måtte utverka riksdagens medgivande till höjning av den för banken ställda grundfonden till 80 miljoner kronor ävensom att vidtaga den ändring i § 4 bankförordningen som härav föranleddes.

Över nämnda framställning ha, efter remiss, *utlåtanden* avgivits av bank- och fondinspektionen samt fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret.

Bank- och fondinspektionen samt *fullmäktige i riksgäldskontoret* ha tillstyrkt bifall till framställningen.

Fullmäktige i riksbanken ha anfört, att fullmäktige icke hade något att erinra mot att grundfonden ökades för att möjliggöra fortsatt verksamhet för hypoteksbanken. Fullmäktige ville emellertid understryka vikten av en restriktiv kreditgivning i nuvarande läge. Även inom hypotekslåneverksamheten borde en viss återhållsamhet iakttagas. Fullmäktige ville därför ifrågasätta, huruvida man icke nu borde stanna vid en ökning av fonden med förslagsvis 10 miljoner kronor.

Departementschefen. Med hänsyn till den ökning som ägt rum av hypoteksbankens utlåning till hypoteksföreningarna torde grundfonden för hypoteksbanken, som alltsedan år 1930 utgjort 60 miljoner kronor, böra höjas. Vad angår storleken av den nu ifrågasatta höjningen av grundfonden ha fullmäktige i riksbanken — som understrukt vikten av en restriktiv kreditgivning i nuvarande läge — ifrågasatt huruvida man icke nu borde stanna vid en höjning av grundfonden med 10 miljoner kronor. För egen del ansluter jag mig till vad bankofullmäktige sålunda anfört. Jag tillstyrker förty den ändringen i § 4 i 1890 års förordning angående Sveriges allmänna hypoteksbank, att det däri angivna grundfundsbeloppet höjes från 60 till 70 miljoner kronor. För genomförandet av denna ändring kräves riksdagens medverkan. Därest riksdagen kommer att biträda ändringsförslaget, torde riksdagen samtidigt höra besluta att staten skall — för ökning av hypoteksbankens grundfond — genom fullmäktige i riksgäldskontoret ställa till förfogande svenska statens fyra och en halv procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av tio miljoner kronor med rätt för banken att i enlighet med bestämmelserna i nyssnämnda förordning taga sagda obligationer i anspråk.

Departementschefens hemställan.

I enlighet med vad i det föregående anförts ha inom finansdepartementet upprättats förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker,

2) lag angående ändrad lydelse av 52 § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse,

3) förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank samt

4) förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända.

Av författningsförslagen — vilka såsom *bilaga*¹ torde få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag — böra de två förstnämnda underställas lagrådets granskning.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över de under 1) och 2) här ovan upptagna författningsförslagen måtte för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Per Ihrfelt.

¹ Bilagan, som fränsett en redaktionell ändring i 33 § förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker är likalydande med de vid propositionen fogade författningsförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 14 maj 1948.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 12 maj 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 30 april 1948, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, och

2) lag angående ändrad lydelse av 52 § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av byråchefen i finansdepartementet hovrättsrådet H. Nitelius.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 maj 1948.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen samt statsrådet Danielson i egenskap av t. f. chef för socialdepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, lagrådets den 14 maj 1948 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 30 april 1948 remitterade förslagen till *lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker* och *lag angående ändrad lydelse av 52 § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse*.

Föredraganden, som hänvisar till att nämnda två lagförslag av lagrådet lämnats utan erinran, förordar att en redaktionell ändring vidtages i 33 § förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Härefter hemställer föredraganden, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga det sålunda ändrade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker* ävensom förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 52 § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse*,

dels antaga de i protokollet för den 30 april 1948 omförmälda förslagen till *förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank* och *förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efter rättelse lända*,

dels ock besluta att staten skall — för ökning av Sveriges allmänna hypoteksbanks grundfond — genom fullmäktige i riksgäldskontoret ställa till förfogande svenska statens fyra och en halv procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av tio miljoner kronor med rätt för banken att i enlighet med bestämmelserna i förordningen angående Sveriges allmänna hypoteksbank taga sagda obligationer i anspråk.

Kungl. Maj:ts proposition nr 273.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Skiöld.
